

**Temessük el Virág András,
nőjön mező rajta —
s ha tavasz jön: nagy nyáját a
pásztor ide hajtja.
Bizony mondom: jövőre,
tej lesz és méz öbelőle.**

**Amikor hát jött a hajnal:
a hét gonosz kondás
kikereste a sár alól
a így lett Virág András
televényföldje a fának
s ágya száz új ibolyának.**

(Sinka István: Virág-ballada)

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

BULÁNYI MESTER

Gyurka bácsi – ahogyan a Bokorban szólítottuk – öt esztendeje élvezi a boldogító látását annak a Krisztusnak, akinek életét adta, s akinek gondolatait egész életében fürkészte. Az évforduló kapcsán teológiájáról szeretnék megemlékezni. Eltérően az eddigi elemzéseimtől, személyes élményeket adok közre, mert ezek legalább annyira hozzátartoznak Bulányi teológiájának értékeléséhez, mint a szakszerű teológiai elemzések. Előbb azonban a cím választását kell megindokolnom.

„Mester” – ezt a megszólítást olyan körülmények között kapta, amelyek a konstantini fordulat után kedvezményezett státusba került kereszténység keretében nem jellemzőek a teológusokra. Kihallgató tisztje nevezte így a börtönben. Sem Nyugat-Európában a II. Vatikáni zsinatot követő időszakban, sem a Pax Kadariensis magyarországi látszatkéjének korszakában, teológusnak nem kellett börtönben lennie. A teoló-

XXII. évfolyam 7. szám 2015.július

A Koinónia régebbi számai elérhetők: www.faragoferenc.webnode.hu	
Máté-Tóth A., Bulányi mester	2883
Vincze G., Bulányi György egyházrendje	2886
Csapody T., Bulányi a katonaságmegtadó	2889
Király I., Testvérbarátaim!	2890
Gerlóczy F., Emlékap...	2892
Király I., Emléknep...	2893
Kovács L., Testvéreim!	2894
Inczedy P., Miről mi jut az eszembe...	2895
Dragomán Gy., Az átkelés	2896
Urbán J., Idegen? Kérdés	2897
Kiszely K., Megvilágosodás	2899
Dryp, Búcsú	2899
Bulányi György Füves könyve	2900
«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.» Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com	

giának nem kellett erőteljes kívülről jövő meghatározással és kritikával („heterointerpretációval”) számolnia, a teológiai viták az elfogadott egyházi nyilvánosság keretein belül zajlottak, vagy egyáltalán nem zajlottak. A kihallgató tiszt által használt megnevezés nem szokványos, egyszerre két jelentést is hordozhatott. Egyfajta elismerést is: „mester” az, aki szakmájában kiváló, másokat is tanítani képes. Másrészt egyfajta kontrasztot is: a mesterek nem ilyen megalázó rabviszonyok között találhatók, hanem jól felszerelt műhelyekben, könyvtárakban, katedrákon.

A teológia a vallás normatív tanításainak rendszerezett feldolgozását, kortárs nyelvi közegre való tekintettel újrafogalmazását végző tudomány. Istenről tanít – s ennek az egyszerű meghatározásnak mindkét eleme dinamikus. A kereszténységben Isten Jézus Krisztuson keresztül fogható fel. Az ő egyszerű tettei és szavai nem pusztán lemásolást és megismétlést követelnek, hanem

odafigyelést és követést. Úgy cselekedni és megszólalni, hogy „dicsőítsék mennyei Atyákat” (Mt 5,12 és 1 Pét 2,12) – akit közvetlenül nem lehet látni és nem lehet hallani, mint a teremtett világot és az emberek szavait. Az isten-fogalom kihívás, folyamatos törekvés, a rejtőzés és a megjelenés nyitott terének meghívó jelzője. Tanítani sem egyszerűen azt jelenti, hogy a tudott ismereteket átadni. Az Istenről szóló keresztény tudás dialógus, így a tanítás is a dialógusba történő folyamatos beavatást jelenti (vö. Bulányi György, Emberhez méltó teológia. Koinónia, 2015. április, 2793-2796).

A „Bulányi mester” megszólítás *mai használata* a kereszténység és a keresztény teológia biztosnak, jól bejáratottnak és természetesnek ismert státusát szeretné elbizonytalanítani. Felhívni a figyelmet arra, hogy a kényelmes körülmények között élő és Istenről beszélő keresztények jól teszik, ha újra és újra rákérdeznak társadalmi és tudományos státusukra, hogy nem süppedtek-e bele a kockázatmentes polgári jólétbe és gondolkodásmódba; arról az Istenről, aki Jézus Krisztusban minden kockázatot vállalva mutatta meg egészen soha meg nem fejthető, rejtelmes önmagát.

A kockázatmentes polgári kereszténység veszélyeire *Johann Baptist Metz* is felhívta a figyelmet abban a Nyugat-Európában, amelyre valamiképpen a felszabaldult országok keresztényei és egyházai is törekednek a rendszerváltás után. Túl a polgári kereszténységen – írta Metz; túl a tisztességes ember maximáján, írta Bulányi. Mert a jézusi tágasabb, radikálisabb. A demokratikus berendezkedés keretei között működő nagy egyházak beilleszkedett státusa és lelkisége ki van téve annak a kísértésnek, hogy lemondjon a próféta küldetéséről, vagyis arról, hogy megkérdőjelezze azt, ami általában magától értődő. Pedig a Jézus-követés a nem magától értődő etikai döntések felismerésére és megvalósítására tett folyamatos kísérlet. A demokratikus viszonyok közötti, főképpen a keresztény társadalmi viszonyoknak titulált kulturális és politikai mátrix útjai a széles utak, ahol az igazhitűek járnak. Jézus a keskeny utat járta és ajánlotta, az eretnekek, a furcsák, a kérdezők és rákérdezők útját.

Az elméleti fejtegetés helyett azonban hadd folytatassam egy vallomással: aligha lett volna belőlem teológus, ha nem találkozom a Bokorral, és annak teológiára éhes és teológiát művelő közösségi kultúrájával. Mások másféle utakon kerülnek közel e tudományhoz, nekem ez az út adatott: az egyház elevenen élő évszázados teológiai hagyományának tágas terei itt nyíltak ki előttem. Ebben a közegben, Gyurka bácsi által is szorgalmazva, folyamatosan érvelni és vitatkozni kellett az evangéliumok és az egyházi tanítások, valamint az egyházi és társadalmi kontextus, s még inkább az egyéni életvezetés összefüggéseiről. Ki ne tudná, aki akár csak egyetlen egyszer is részt vett közösségi találkozón, hogy a beszélgetési kör valamire elindul, bármilyen nehéz kérdéstről legyen szó, s a körben mindenkinek lehetősége van – Gyurka bácsi közösségeiben kötelessége – állást foglalni. Mindegy, hogy milyen előtanulmányok-

kal rendelkezett az illető, értésre kellett törekedni, és megértetésre felkészülni. Hadd részletezzek néhány konkrét élményt erről a közösségi, kreatív és felnőtté érlelő teológiaművelésről, s ennek első számú provokátoráról, Bulányi György teológusról.

Skrutinium I.

Még a hetvenes években Kovács Lacin keresztül kerültem közel a Bokorhoz. Kezdetből olyan hangulatot árasztott Laci is, és azok a közösségek is, amelyekkel kapcsolatba kerülhettem, hogy itt valami nagyon jelentős dologról van szó, amit igazán komolyan kell venni. Komolyan venni egy játékot, nevetést, középpontban pávaskodást kedvelő tinédzser srácnak – egyszerre óriási kaland és teljesíthetetlen feladat. Komolyabban venni, mint az iskolát, komolyabban, mint az iskolai házi feladatokat. Erre hívtak. Az elkötelezettség lépcsőfokaihoz tartozott a skrutinium, amely kifejezést akkor nem értettem, s maga a latin szó titokzatossága is csak emelte számomra a dolog jelentőségét.

Vizsgát kellett tenni a Merre menjek?-ből, és talán még a KIO-ból is. Az első ilyen vizsgát Kovács Laci kápláni szobájában abszolváltam. Kovács Tádéra biztosan emlékszem, hogy ott volt, s talán még egy valaki, akire már nem emlékezem. Szokásomhoz híven felszínesen készültem, s öröklött retorikai készségemre (nagy dumámra) hagyatkozva feleltem a kérdésekre. Nem aláztak meg, de érzékeltették, hogy ez kevés. Mélyebben, komolyabban, pontosabban kell tudni. Nem vették el a kedvemet, de a mércét magasan tartották.

A teológiai tudás a felnőtt keresztény ember ismérve. Általános vélekedés volt akkor a papság körében, hogy a materialista és ateista viszonyok között a kereszténynek meg kell állnia a helyét a hitvédelmi vitákban. Ez a tanúságtétel kötelesség. Legyenek a keresztények olyan műveltek az egyház tanítását illetően, mint a szakmájukat illetően. A gimnazista tudja a Merre menjek?-et annyira, mint az iskolai tantárgyakat, középiskolás fokon. S ahogyan egyre felnőttebb lesz, egyre emelje teológiai tudásának is a szintjét. A Bokor közösségi kultúrájának szerves részét képezte ez a hozzáállás a teológiához. A teológia tudománya hozzátartozik a jézusi úton járáshoz. Ha a megtérést, mint a gondolkodás átalakulását és átalakítását értelmezzük, amint ez a KIO-ban áll, akkor a teológia, az isteni dolgokról való gondolkodás magától értetődő tartozéka, mi több feltétele is a Jézus-követésnek.

Ilyen háttérből érthető meg, és nem kell, hogy megbotránkoztassa az ekkleziálisan érzékeny fülüket (*piarum aureum offensiva* – a tanítóhivatal általi megbélyegzések közül a 10. fokozat vö. Schütz, Dogmatika I, 214), hogy a vizsgát skrutiniumnak nevezték, ami az egyházjogi szóhasználat szerint (1051. kánon) a pap-, illetve diakónusszentelés előtti vizsgálatot jelenti: a szentelő püspök egyáltalán nem csupán a teológiai tudást, hanem a szolgálatra való felkészültséget is vizsgálja, a szemináriumi előljáró által kiállított igazolás alap-

ján. Amint a papságra készülők egész életük odaadására szentelődnek, intellektuálisan is, úgy a Bokor azt várta el, hogy a tagjai egész életüket adják oda Jézus ügyének, az Isten országa építésének.

Ez az elvárás azt is jelentette, hogy a Bokor tagjai hallgassanak a saját lelkiismeretükre és csak akkor hallgassanak az idősebbre, ha egybevág a lelkiismeretükkel, amit az kér, esetleg követel. Ez a logika azzal a következménnyel járt, hogy Bulányi György engedetlenségi lelkisége nemcsak a Bokor és a kényszerűen korrumpálódott egyházvezetés, illetve a kádárizmus embertelensége közötti viszonyra volt érvényes, hanem a Bokor közösségén belüli viszonyokra is. Hányszor hallhatuk, hogy a Jézus-követők nem tehetik senki más zsebébe a lelkiismeretüket ... A Bokor közössége igyekezett az engedetlenkedők, eretnekek, saját magukra hallgatók közösségévé válni. A teológiai tanulás során, s még inkább a szentírási szövegek analízise során nem volt és nem lehetett kanonizált eredmény. Saját meggyőződésre kellett eljutni a társadalmi és egyházi nyáj konszenzusa helyett. A sok eretnek azonban mégis egyetlen nagy közösséget volt képes alkotni, mert nem a kijelentések álltak a középpontban, nem az egyféleképpen való gondolkodás, hanem a közös törekvés a Jézus-követésre. Bulányitól „akolütológiát” tanulhattak a Bokor tagjai, nem pedig teológiát, vagyis a Jézus-követés elméletét és gyakorlatát, és csak ennek alárendelve az egyházi tanításhagyomány szisztematikus magyarázatát.

Előd dogmatika

A Szegedi Hittudományi Főiskolán, amely akkor még osztatlanul, egyben egyházmegyei papnevelő intézet is volt, a dogmatikát egy azóta megboldogult tanár tanította, Bányai János. Egyénisége és lelkisége rendkívül aggályos volt, s ez rányomta a bélyegét a tantárggyal kapcsolatos felfogására is. Előírás szerint Előd István akkor frissen megjelent tankönyvéből tanultunk, amelyet Bányai a sokkal korábbi felfogásban íródott dogmatikai szakkönyvek alapján (*Matthias Joseph Scheeben, Ludwig Ott*) visszajavított velünk a zsinat előtti szemléletre. Egész oktatását az a félelem határozta meg, hogy nem leszünk igazhitűek.

Párhuzamosan működött a Bokor teológiája, ahol a dogmatikakönyv szintén Előd könyve volt, részben újdonsága miatt, részben azért, mert Gyurka bácsi szerette kimutatni, hogy kereten kívüli piaristaként állja a versenyt a kereten belüliekkel. Ajándékba megkaptam egyszer valakinek az Előd-kötetét, benne a jegyzetekkel: ezek azt tükrözték, hogyan javította Gyurka bácsi Előd óvatosságait a modernebb, bátrabb, zsinatibb teológusok mentén, s hogyan fűzött a felvetett dogmatikai kérdésekhez evangéliumi kommentárokat. Kontraszt a két kommentár iránya között, amely – talán máig is hatóan – jellemzi a hazai teológiaművelés bizonytalanságait.

Egyik évben a főiskola Szent Tamás-ünnepségén én tarthattam volna a diákelőadást. A János-evangélium „tanítvány- fogalmáról készítettem tanulmányt a Szege-

den rendelkezésre álló szakkönyvek alapján. Ellenőrzésre Bányai tanár úrnak kellett odaadnom. Napokig nem válaszolt, majd behívatott magához. Kéziratomban nem maradt egyetlen mondat sem, amelyben ne lett volna több piros javítás és megjegyzés. Több mint 30 tévtanítást fedezett fel benne a skrupulózus tanár. Érthető, hogy végül nem én tartottam az előadást. Egyszerre volt bennem megdöbbenés és dac is. Soha nem akartam az egyház tanításával szembehelyezkedni, s az általam felhasznált szakkönyvek mind rendelkeztek a „nihil obstat” engedéllyel, amelyben az illetékes cenzor azt jelenti ki, hogy a könyvben nem található olyan állítás, amely szemben állna a katolikus egyház tanításával. Úgy éreztem, hogy tanárom áll szemben ezzel a tanítással, amely számára még Schütz Antal előtt megrekedt a fejlődésben. Az a dinamika, amelyet a Bokor közösségeiben megszoktam, és amelyet a legrangosabb katolikus szakkönyvekben is megtaláltam, teljességgel hiányzott, sőt eretnekségnek számított a jó Bányai atya szemében.

Gyurka bácsi felzaklató egyéniség volt. Teológiája is felzaklató, tele provokációval, tele ütközéssel, szinte végidő jellegű sürgetéssel. Ezt az alapállást sajátíthattam el én is tőle és közösségeiben, s ezt kerestem a teológia tudományában. A bátorság, kezdeményezés és mellette a magas színvonal – ezt mutatta, tanította és követelte.

Concilium

Ennek az alapállásnak és igényességnek volt az egyik jó példája Gyurka bácsinak a Concilium folyóirathoz fűződő viszonya, és a folyóirat fordításában nemcsak az ő részéről megmutatkozó serénység. A nemzetközi folyóiratot közvetlenül a II. Vatikáni zsinat után, 1965-ben alapították a zsinat peritus teológusai közül néhányan, többek között *Yves Congar, Hans Küng, Johann Baptist Metz, Karl Rahner* és *Edward Schillebeeckx*. Ezt a folyóiratot ismerni és olvasni kellett a Bokorban. A Karácsonyi Ajándék sorozatában jelen voltak a cikkek fordításai. Természetesen Gyurka bácsi is, és az összes többi jeles teológus kívül volt a teológiai tanszékeken, s még inkább kívül a nemzetközi teológiai áramlatok hétköznapijain. Amit tudott és tudhattunk, azt a vasfüggöny résein átszűrődő publikációk alapján tudhattuk. Úgy olvastuk a Concilium tanulmányait, mint „a” zsinati teológia mértékadó munkáit, s nem úgy, mint a zsinat utáni teológiai pezsgés egyik áramlatának minőségi darabjait. A Conciliummal, majd később a *Mysterium Salutis* üdvtörténeti megközelítésű, összesen nyolckötetes dogmatikával (Benziger Verlag, 1965-1976) Gyurka bácsi révén ismerkedhettem meg én is. Átala váltak ezek a művek, az ezekben publikáló szerzők mértékadóvá későbbi teológiai munkásságom számára is. Igen tágasra nyílt ezzel a teológia világa a Bokorban, és nagy mértékben tette viszonylagossá a csak magyar nyelven és a Kádár/Lékai-rendszer Magyarországon és magyar egyházában művelt teológiát.

Miközben Gyurka bácsi igyekezett megismerni és feldolgozni a teológiai újdonságokat, s érzékelte a legmeredekebb teológiai kaptatókat, aközben a KIO-ban kidolgozott saját mércéjére tette ezeket. Bár lenyűgözte őt a rangos teológusok munkássága, de igazi értéküket nem azon mérte le, hogy a teológia tudományában milyen magasra voltak képesek szárnyallni, hanem azon, hogy az evangéliumi mérlegen mekkora a súlyuk. Egy alkalommal *Eugen Drewermann* nagy port kavart, Kleriker c. (Olten, 1990) könyvét adtam kölcsön neki (magyarul: Klerikusok. Egy eszmény lélekrajza I-II, Ré Kiadó, 1992-94). A kötet a papi eszmény teológiatörténeti bemutatásán túl annak pszichológiai jellegzetességével foglalkozott, s egyfajta mítosztalanítást végzett el. Az egész német nyelvű katolikus sajtó ettől a műtől zengett akkoriban. Következő havi találkozásunkkor Gyurka bácsi visszaadta a könyvet, én pedig kíváncsian vártam reflexióját. Ajkát lebiggyesztve így kommentálta a kötetet: „Tudod, a teológia fő kérdése az, hogy ki kit etet meg, és ki kit öl meg. A többi nem érdekes.”

Ilyesféle meghatározó élményekkel gazdagodhattam Bulányi György teológus mellett. Miközben a Bokorban felismert papi hivatásomról időközben kiderült számomra, hogy a Gondviselő akaratából valamit félreértettem, a teológiához, amit a Bokorban szerettem meg, máig is hűséges maradtam. A rendszerváltást követően Bécsben úgy éreztem, hogy nem vagyok felkészületlen a kinti teológia befogadására, hiszen Gyurka bácsi révén már ismertem sok-sok szerzőt, akiket a kinti diák-társak tanultak. S amikor habilitációs témát választhattam, akkor a legnagyobb kihívás az volt számomra, hogy elhelyezzem ezt a vasfüggöny mögött született, a második nyilvánosság közösségeiben érlelődött és sok értetlenségtől övezett teológust és teológiát a nemzetközi (elsősorban német nyelven hozzáférhető) teológiai trendek között. Évekig tartó megfeszített munka, több ezer oldalnyi szakmunka feldolgozása és Gyurka bácsi legfontosabb műveinek többszöri újraolvasása után készült el a róla és a Bokorról szóló művem. Éppen idén 20 esztendeje adtam le a bécsi egyetemen. Első kísérletnek tartom csupán, amely nemcsak az én akkori tudásomat mintázza, hanem Gyurka bácsinak az 1993 végéig megjelent anyagaira támaszkodik. S aki figyelemmel kísérte az ez utáni munkásságát, jól tudja, milyen jelentős fejezettel kellene kiegészíteni a róla szóló könyvemet.

Habilitációs előadásomon ott ült jobbra tőlem, olyan közel, hogy hallhattam lélegzését, láttam kezét az asztalon pihenni. Újabb skrutiniumon vehettem részt, ahol csak a teológiai felkészültségemet vizsgálták. Gyurka bácsinak, aki elindított és *Paul M. Zulehner*nek, aki idáig segített – kettőjüknek köszönhetően lettem a Bécsi Egyetem katolikus teológiai karának magántanárává (Privatdozent). Amint az első skrutiniumból úgy állhattam fel, hogy Kovács Laci közvetítette számomra a nagyobb elvárást, mélyebb elkötelezettséget, úgy a sikeres habilitációs előadás után a gratuláló professzorok

mellett Gyurka bácsi arcát lestem leginkább. Vajon az ő mércéjének megfelelt-e. Büszke volt, de elégedetlen. Idegen volt számára az egyetemi teológiai közeg, lényegtelenek az ottani minőségi kritériumok, de elsősorban a tanúságtételt hiányolta művemből. Az ő tanúságtételének első német nyelvű összefoglalója megfelelt a tudományos kritériumoknak, de nem felelt meg az általa igényelt evangéliumiaknak. A mérce örök – hála Istennek, aki adta őt nekünk, s nekem is.

*****

VINCZÉNÉ GÉCZY GABRIELLA

BULÁNYI GYÖRGY EGYHÁZRENDJE

Lyukas a tető, ázik a ház – bontsuk le?

„A történelemben két olyan szervezetet ismerünk, amely nem változik: az egyik az Egyház, a másik a hadsereg.” – írja a közigazgatási szakvizsgára felkészítő tankönyv. Úgy tűnik azonban, hogy mára lejárt szavatosságú lett ez a mondat. Lyukas a tető, ázik a ház. Az Egyház Európában paphiánnal küzd. Lassan tudatosul, hogy nincs már elég hívő sem, és bontják a templomokat. Hiányzik az „eltartóképeség” (Gárdonyi Máté, 2005). Csehországban a lakosság 26%-a vallja magát katolikusnak, Magyarországon 2011-ben 39%, a korábbi (2001) 54% helyett.

Egyházi doktrínák

Sem azok a vészharangok, melyeket az ezzel foglalkozó aggódók kongatnak, sem a gyengéd óhajtó mondatok, amelyek teológusok tollából születnek, nem képeznek egyházrendet megújító erőt. Például Nyíri Tamás azt írja 1992-ben: „...az egyháznak fel kellene hagyni azzal a modellel, hogy a nép pusztán objektuma a lelkipásztorkodásnak – azaz az egyház nőjön bele a népbe” (Igen c. folyóirat).

Már a 70-es években felmerült a kérdés, mi van az evangélium üzenetével: Megkopott? Elavult? Nem szólítja meg a modern és posztmodern kor emberét?

Korábbi, nehéz időkben az ebbéli vágyak és kérdések megfogalmazásakor hatékonyabb intézkedésekre is sor került már. Gondoljunk csak arra, ahogy

1930-ban a Vatikán a Nagy Októberi Szocialista Forradalom utáni egyházi helyzetre reagált. Később, 1945-ben Róma a szovjet érdekszférához csatolt területekre egy horvát jezsuitát küldött Kolakovics páter személyében, aki világossá tette, hogy a földalatti egyházé a lehetséges jövő. Az általa létrehívott négy csoportból kettőt az akkor fiatal Bulányi György piaristára bízott.

A Kolakovics páter által elindított egyházi *alternatív működési mód* az idők során sok változáson ment át. A változások formai, tartalmi, illetve egyházrendet érintőek voltak.

A *földalatti egyház* koncepciójának megfelelően a templomból lakásokba helyeződött át a hitoktatás. A nyilvános működés helyett megjelent a konspiráció, s az bizonyos elemeiben a rendszerváltásig meg is maradt. A népegyházi szemléletet felváltotta a kiscsoport, a templomi személytelenséget a személyesség és a kapcsolati háló. A csoport vezetője és megfellebbezhetetlen tekintélye a pap volt.

Közösség születése

A kiscsoportok a kezdetektől magukon viselték annak a személynek hitét és a vértanúsáig tartó elkötelezettségét, élete végéig töretlen, Isten akaratát kereső mivoltát, adottságait, képességeit, aki ezen csoportoknak – 5 évvel ezelőtt bekövetkezett haláláig – elméleti és gyakorlati motorja volt. A Bokor bázisközösség *Alapítója személyiség-, foglalkozás- és hivatásvonásait viseli magán.*

„Öltsétek **magatokra** Jézus **Krisztust**” (Róm 13,14) – írja Szent Pál, és azóta is sokan sokszor idézték, idézik ezt a mondatát. A Bulányi György, Gyurka bácsi hatókörébe kerültek számára egykettőre kiderült, hogy bizony, az itt nem lesz elég. Nem lesz elég, mert Jézus a szívünkben, és nem rajtunk kívül, ruhaként kíván elhelyezkedni. Ennél többre kell igent mondani. Nem azért, mert egy tekintélyes, hiteles, Jézusért börtönt vállaló piaristának ez a heppje, ezt „várja el”. Fel kellett ismereni, hogy Isten szeretete az, ami telhetetlen, Isten nem éri be kevesebbel.

Gyurka bácsi nemet mondott arra, hogy templomi padban ülésről „fotójben” (értsd: fotelben) ülésre váltson valaki, mondván, hogy közösségbe jár. *A közösséghez tartozás* nem tekintendő a szabadidő-kultúra részének („Ha ráérek, és nincs jobb programom, bekukkantok”); nem is az egyvallásúak társasági életének színtere, és semmiképpen sem következmények nélküli értelmiségi beszélgetés intellektuálisan izgalmas témákról. Az ember jól tette, ha a „kedves hívek” jellemző habitusától legkésőbb a találkozóknak helyet adó lakás küszöbén megszabadult, mert különben nehéz órák vártak rá. Az „én itt csak a hallgatóság vagyok” viselkedést erős kihívások érték. Bólogató Jánosokból Gondolkodó, Vitatkozó és Kreatív Jánosok nevelődtek ki azokból, akik úgy döntöttek, hogy kibírják a nyomást.

A munka a második hullámban, a hatvanas évek végén *csoportdinamikailag* is átalakult. Ez azt jelenti,

hogy a közösség vezetője nem megfellebbezhetetlen tekintély, nem ő mondja meg „hivatalból” vagy „szerepköréből adódóan” a „tutit”. Tekintélye van, de hivatal nélkül funkcionál, és kiközösítést nem ismer. A találkozók *elnöki teendőit* névsor vagy születési rend szerint találkozóóról találkozóóra a közösség más és más tagja látja el. Az aktuális elnök írásos elmélkedéssel készül, ezzel kezdődik a találkozó, amelyet aztán hangosan elmondott körima követ. Mindig van házi feladat, olvasnivaló, és ebből fel kell készülni. Tizenkét ember egy asztal körül nem kevés, nem sok. Mindenkinek, ha rá kerül a sor, el kell mondania a gondolatait, tapasztalatait. Az elnök mindenkire figyel, senki nem kerül háttérbe.

A csoportdinamikai változáson túl *tartalmi változások* is megfigyelhetők. Hitoktatás helyett az evangélium mondanivalójának elemzése, megértése került a fókuszba. Ennek nyomán tanítványokból tanítóvá, maguk köré közösséget gyűjtővé váltak azok, akiket megérintett Jézus inspiráló üzenete.

Provokáló, motiváló kihívás lehántani az egyszerű, kristálytisztaságú Üzenetről mindazt az értelmezést, ami rárakódva elhomályosítja, avultnak, értéktelennek, esetleg nevetségesnek láttatja. A hármas eszmény: adás, erőszakmentesség, szolgálat, azaz *a Hegyi beszéd életté váltása* csak folyamatos közösségi támogatás mellett, vitában, párbeszédben érlelődve, konfrontálódva és egymás véleményétől épülve lehetséges.

Gyurka bácsi egyértelművé tette: a közösség *a prófétai szerepre készít fel*, a prófétai szerepnek elsődlegessége van minden mással szemben. Meggyőződése volt, hogy az egyháznak is elsősorban ezt a szerepkört kell betöltenie, Jézus erre adott felhatalmazást, és ez az a terület, amelynek elszabotálása az egyház elhalásához vezet.

Isten országa rajtatok fordul!

A hatalmasságokat, legyenek azok világiak vagy egyháziak, figyelmeztetni szükséges, ha intézkedéseik, tevékenységük Isten akaratával ellentétes következményekkel jár, ha Isten Országának valósulását itt a földön bármely történelmi korban, rendszerben és helyzetben gátolja. Például a Bokor tiltakozott az iskolai honvédelmi oktatás bevezetése ellen, ezzel szemben javasolta az iskolákban az erőszakmentes kommunikáció elméletének és gyakorlatának oktatását; tiltakozott a honvédelmi törvény elfogadása ellen, mert az új törvényből kikerült a polgári szolgálat lehetősége; nyilatkozatot adott ki a halálbüntetéssel és a menekültkérdéssel kapcsolatban. A keresztények prófétai szerepét fogalmazhatjuk *input-vezérelt működésnek*. Ez az, ami esetenként valamilyen formában üldözést vált ki a hatalom részéről.

A társadalmi berendezkedés által létrehozott problémahalmaz eltakarításában való részvételt a keresztények általában karitatív tevékenységnek hívják összefoglalóan. Nevezük ezt *output-vezérelt működésnek*. Ez a munka általában elnyeri a megfelelő megbecsülést a

hatalom részéről, mind állami, mind pedig egyházi vonatkozásban.

Hogyan lehet a szükséglethez képest csekély erőforrásokat úgy eljuttatni a szükségét szenvedőhöz, hogy egyúttal gátolni segítsük a nyomorúság újratermelődését? A jézusi gondolatmenet alapján és a Bokor gyakorlata szerint mindkét szempontnak egyidejűleg érvényt szerezni „input-output projektek” támogatásával lehetséges a leghatékonyabban. A Bokor tagjai – döntően nagycsaládosok – 1977 óta jelentős összeggel segítik a Credic Prakash jezsuita által vezetett indiai iskolarendszert, és mintegy tíz év óta Finta Lajos magyar pap Peruban végzett hasonló munkáját. Az Indiában és Peruban létesült iskolákban a gyerekeket az oktatás mellett arra is felkészítik, hogy megszerzett ismereteik alapján enyhíteni tudják falujuk gondjait, népük elesettségét és kiszolgáltatottságát, illetve megelőzzék mindezt. Emellett a Bokor Építő Tábor révén a Bokor Közösség többek között kivieszi a részét itthon és a magyarság lakta területeken keletkező problémák enyhítéséből is, akár természeti, akár társadalmi vagy egyéni katasztrófák idézték elő azokat. Ide tartozik számos egyéb mellett a Katolikus Iszákosmentő Szolgálat megalapítása és működtetése is.

„Új egyházrendet kell építeni, a régivel szembe nem kerülve”

A megfigyelés alatt tartott papok mellett és helyett civilek, laikusok, nők, nőtlen és házasság nélküli férfiak mutatnak fel jézusi közösségbe hívó, közösségéltető képességeket. A közösségvezetőket ismerte az évtizedek alatt bebizonyosodott, hogy a hivatásválság csak mítosz: a hagyományos papi életformát, az engedelmeskedési mechanizmust nem vállalják elegendően.

A hetvenes években létrejött Bokor-közösségekben szerzett tapasztalatokat, illetve egy gondolat kísérletet ír le Bulányi atya az *Egyházrend* c. dolgozatában. Ha Jézus egyháza ellene megy hatalmi törekvéseknek, legyenek azok népi demokratikusnak mondott, demokratikus, vagy egyéb „kráciák”, „archiák” és „izmusok”, akkor a hatalmasok ezt ritkán nézik jóindulattal.

Bulányi Györgyre – országos lelki gyakorlatok szervezése és megtartása miatt – 1952-ben „a népi demokrácia megdöntésére irányuló szervezkedés büntette” miatt kötél általi halált kért az ügyész. 9 évi börtön után 1960-ban szabadult. Miközben katolikus papok és hívek százai voltak hitükért, egyházukért börtönben, a magyar egyház vezetői (1950-ben és 1957-ben) *kiegyeztek az állammal*. A hierarchia az egyházért vállalt vértanúságot és szenvedést elutasítva mintegy relativizálta a börtönben ülők áldozatát. A Vatikán – korábbi, földalatti egyházzal kapcsolatos doktrínáját átértékelve, azt feladva – 1964-ben megegyezett a Kádár-rezsimmel, majd Kádár János követelésére 1974. február 5-én lemondatta esztergomi primási székéről Mindszenty Józsefet. A helyére kinevezett Lékai László vezette püspöki kar ítéli el Bulányi Györgyöt – az Állami Egyházügyi Hivatal igényé-

re – 1982 márciusában, *Egyházrend* című, csak gépiratban létező írása alapján. Természetesen nem az írásba foglalt mondatok voltak nagyon veszélyesek, hanem az, hogy a Bokorhoz tartozó Merza József 1979-ben az ellenségszeretet jézusi parancsára hivatkozva megtagadta a katonáskodást, majd ezt követően további 25 közösségbeli fiatalembert ítéltek el fogház- és börtönbüntetésre ugyanezen okból.

A papi működéstől való eltiltás, a Bokor-papokkal szembeni intézkedések nemcsak Gyurka bácsit, hanem másokat is érintettek. Egyértelművé vált, hogy – a régivel szembe nem kerülve – *új egyházrend építésére van szükség* a bázison. Gyurka bácsi megtalálta a módját, hogy ennek megfelelően közösségvezetőket pappá szenteljenek: „földalatti” püspök szentelt fel néhány olyan közösségvezetőt, aki vállalta, hogy közösségeinek ilyen módon is szolgálója legyen.

Jézus tanítványa az, aki közösséget tud létrehozni

Éppen ezért Gyurka bácsi egyházrendjének sarkalatos pontja, hogy a püspök azokra az alkalmas személyekre tegye a kezét, azokat szentelje pappá, akik elkötelezettek („létazonosságban vannak Jézussal”), akik tudnak és akarnak közösséget létrehozni („magatartásazonosságban vannak Jézussal”), és vállalják az ezzel járó következményeket is (a „sorszónosságot”).

A két modell: a bázisközösségi, illetve a jelenlegi egyházi külön-külön nem életképes (Nagypénteki levél/Egyházrend, 267), ezért a feladat az, hogy építeni kell az új egyházrendet, a régivel szembe nem kerülve (Nagypénteki levél/Egyházrend, 272).

Gyurka bácsi *Lelkipásztori marketing* c. írásának végkövetkeztetése: a jelenlegi egyházi működési mód nem a Jézus által meghatározott célnak van alárendelve, így éppen a lelkipásztori munka lényege vész el, mert nem vált ki vonzást vagy ellentmondást, sőt el sem éri a célközönséget (Vö: „Az Egyháznak bele kell nőnie a népbe”). Időelemzéssel kimutatta, hogy a pap ideje csupán olyan vallási szolgáltatások nyújtására megy el, ami rombolja a pap személyiségét, hivatástudatát és csak a helyi egyházak stagnálásához, sőt fogyásához elegendő.

Gyurka bácsi két dolgot, a *Lelkipásztori marketing* és az *Egyházrend* megteremt az összhangot a papi szerep és a Jézustól ránk bízott feladat között; figyelembe veszi a hagyományok által örökölt struktúrát, valamint a minden megkeresztelt egyetemes felelősséget; a megszólításra váró keresők megszólíthatnak, az egyedül küzdők társakra lelnek, a százannyi ígérete beteljesedik. Ebben a modellben valós tevékenységek, valós képességek, valós testvéri együttműködés hoz létre valós eredményeket szeretetben, megbecsülésben és szolgálatban. Megjelenik benne a „ráfördítés-eredmény szemlélet” is, ami egyházi közegben szokatlan szempont, mégis korszerű és lényeges. Az időfelhasználás és pénzfelhasználás kontrollja nélkül személyi fejlődés, jézusi tartalmakhoz való felzárkózás nem képzelhető el sem a papnak, sem a laikus számára.

Bulányi György egyházrendje *a szeretet rendje*, az őszintén kereső vallástalan éppúgy meghívást kap a közösségbe, mint a katolikus hívő.

Bármilyen társadalmi berendezkedés – legyen az diktatúra vagy kapitalizmus, globalizmus, modern vagy posztmodern, fogyasztói vagy információs – alkalmas arra, hogy „kovásztársadalomként” a keresztények már itt e földön megvalósítsák Isten Országát.

Gordiuszi csomók nem ismerése és el nem ismerése

Végezetül érdemes röviden felhívni a figyelmet arra, hogy Bulányi György egyházrendje milyen elegánsan vágja át azokat a „gordiuszi csomókat”, amelyeket az elmúlt évezredek készítettek számunkra, és amelyek nehezítik a teológiai diskurzust, kínossá teszik az egyházi gyakorlatot, és akadályozzák a közösséglétrehozó hivatások szerephez, egyházi rendhez és feladathoz juttatását. Csak néhány ezek közül: paphiány, hívőhiány, cölibátus – és az utóbbihoz részben kapcsolódó szexuális problémák, a megnősült papok kérdése, a nem megnősült családok papok kérdése, ezen papok feleségszerű és nem feleségszerű élettársainak és gyermekeinek, valamint szűkebb-tágabb környezetüknek problémái, a nők pappá szentelése, a hivatáshiány mítosza által okozott frusztráció.

Van-e esély a megújulásra?

A fiatalok valaha azért mentek Kismarosra, majd Nagymarosra, hogy meghallgassák egy fiatal keresztény családapa, Jenő, és sógora, Gyuri gondolatait saját hitükről, életükről, problémáikról, megoldásai kísérletekről. A kismarosi, majd nagymarosi templomban lehetőséget kaptak erre. A civilek által odavonzott fiatalok sokasága felkeltette a környékbeli papság figyelmét, és mire eltelt tíz év, az évente két alkalommal megjelenő ifjúság remek szentbeszédet hallhatott az országból odasereglett papságtól, Jenő pedig betölthette a korábban a zenét szolgáltató orgonista szerepét: intettek neki, mikor következik ének. 1982-ben a bíboros úr is velük misézett mint jó kisközössegekkel – a bulányisták voltak a „roszszak”. Nem lehet és nem is kell ezt itt árnyaltabban megfogalmazni.

A történetnek két jellemző pontja van: a papi dominancia visszaszerzése a laikus civilek felett, majd a bíboros bevonása ebbe a folyamatba, hogy teljessé váljon a hagyományos, szűkös egyházi keretrendszer, amelynek tágítását Jenő Kismaroson megkezdte. Melléktermék: Lékai bíboros látványos elhatárolódása Bulányi Györgytől, ami a koncelebrálástól való eltiltásban öltött testet.

A két modell érintkezési pontjainál kétségtelenül felismerhető *nehézségek* jelentkeznek. Ahogyan a laikusoknak a kisközöségben mind a mai napig fel kell hagyniuk azzal a magatartással, amelyet a „kedves hívek” kifejezés jellemez, ebben a modellben a papoknak

hasnólóan fel kell hagyniuk az „én a főtisztelendő atya vagyok” szókapcsolattal leírható szerepfelfogással, feladatértelmezéssel (és életpályamoddellel). Testvérek vagyunk, jézusi küldetéssel (vö. Evangélii nuntiandi), a Lélek vezetésével (II. Vatikáni zsinat).

Ez a viselkedésbeli alapállás az a kiindulópont, ahonnan az együttműködés – eltérően a nagymarosi regresszív formulától – eredményes, progresszív kimenetelre kap esélyt.

Időről időre felvetődik a Bokorban, hogy tisztázni kellene az egyházhoz fűződő viszonyunkat. Két dolog érdemes megfontolásra. Többségünket római katolikusnak keresztelték meg, és ezt nem kívánjuk „levegyszerezni” magunkról. Így aztán abban az egyházban vagyunk, amelyben megkeresztelkedtünk. Tehát nagyon bensőséges a viszonyunk. A másik dolog, hogy viszonyhoz két fél kell.

Mielőtt Gyurka bácsi vallomásával zárnam ezt a rövid összefoglalót, szeretném megköszönni a Piarista Rend Magyar Tartománya vezetésének és szerzetesi közösségének, hogy most itt lehetünk, és közösen emlékezhetünk rá, Bulányi György piarista szerzetesre, a Bokor bázisközösség Alapítójára.

Bulányi György, Gyurka bácsi vallomása

„Sohasem gondoltam, hogy vallást kellene változtatnom. A Bokor '45 évi indulásakor azért nem, mert normál vallási elfogultsággal a legkülönb vallásnak gondoltam a magamét. Később pedig azért nem, mert nem gondoltam, hogy lenne olyan vallás, amelyikben könnyebben felzárkózhatnék Jézushoz, mint a katolikus valláson belül. Elég nehéz feladat az akármelyikben.

Mіндеzen megfontolásoknak egy a vége: Jézust követő törekvéseinknek ágyát, keretét egy adott vallásnak – bármelyiknek – kell meghatározni. A mi esetünkben, akik általában katolikusoknak születtünk, a katolikus vallásnak. Ez egyáltalában nem egyszerű feladat. Azért nem, mert a hierarchia ugyan igyekszik nem megtagadni a jézusi tanítást, igyekszik nem beszélni e tanításnak három alapvonásáról (nem lehet parancsolgatnunk egymásnak, gazdagabbá válni másikunknál s erőt alkalmazni másokkal szemben), de a hatalommal kötött hagyományos alkui (nagyjából és rendre, vagy csak: nemezszer) a jézusi tanítással ellenkező állásfogalásokra készíti őt. Ilyenkor Jézus tanítványa nem engedhet a főpapnak; ilyenkor Jézus tanítványa ki kell, hogy tegye magát annak a veszedelemnek és dicsőségnek, hogy a főpap mártírrá, azaz Jézusról bizonyoságot tevővé teszi őt.” (2002. február 22.)

DR. CSAPODY TAMÁS

BULÁNYI, A KATONASÁGMEGTAGADÓ

Bulányi György 1964-ben kezdett bele élete főművének tekinthető munkájának megírásába. A Bokor bázisközösség teológiai nézeteit és létét máig meghatározó, „Keressétek az Isten országát!” (KIO) című mű 1968-tól terjedt el a Bokorban és 1982-ben nyerte el végső formáját. A KIO-ban került megfogalmazásra Bulányinak és ezáltal a Bokornak „az erő nem-alkalmazás” elve. Ez az elv az Újszövetség (Jézus Krisztus) alapján megfogalmazott keresztény (vallási alapon nyugvó), komplex etikai normarendszer, életforma, világhoz való viszony, hasonlóan az erőszakmentesség elveit a gyakorlatban is megvalósító Jehova Tanúkéhez („semlegesség elve”), nazarénusokéhoz („fegyvertelenség elve”) és reform adventistákéhoz („nem-harcoló álláspont”).

A Bulányi-Bokor „erő nem-alkalmazás” elvének meghatározó része a totális hadsereg-ellenesség. Ennek jegyében egyrészt elutasítja az államnak a lelkiismeret és vallási meggyőződés feletti uralmát; a háborút, az erőszak, az ölés, a pusztítás alkalmazását; az erőszak alkalmazására való tudatos felkészülést és felkészítést; az ölés megtanulásának szakszerű és legitim módját; a katonai, a militáns értékeket, ideológiát és szemléletet; a nagy költséggel fenntartott fegyveres szervezetek létét. Az „erő nem-alkalmazás” elve másrészt jelenti a felelősségvállalást az ország és emberiség iránt; a tenni akarást a konfliktusok erőszakkal, fegyverrel való „megoldása” ellen; a félelem és erőalkalmazás paradigmájának meghaladását; a keresztényi és nem keresztényi, hagyományos magatartással szemben egy másik magatartásforma felmutatását.

Mindebből ered az általános hadkötelezettség alapján, békében és háborúban, férfiak és nők által teljesítendő, a katonáskodással összefüggő magatartási- és tevékenységi formák elutasítása. Ennek ismert az eskü vagy fogadalom előtti és utáni, civilként vagy már katonaként „megvalósított” viselkedési formák széles skálája. Ismertek továbbá a kettő közötti, a személyes honvédelmi kötelezettség különböző státuszában megvalósított - elutasító - viselkedési formák.

Bulányi György a KIO írásának kezdetén 45 éves volt. Merza József, a Bokor első katonaságmegtaga-

gadója 47 évesen tagadta meg a katonai szolgálatot. 1964 (KIO) és 1979 (Merza megtagadása) között 15 év tel el. Ez idő alatt számos, relevanciával bíró esemény történt nemzetközi viszonylatban (pl. Helsinki Egyezmény), a magyar társadalmi vonatkozásokban (pl. formálódó ellenzék) és a változásokat leképező törvényi szabályozásokban (pl. Büntető Törvénykönyv; Honvédelmi törvény; fegyver nélküli katonai szolgálat). Szintén jelentőséggel bír a Magyar Katolikus Püspöki Kar és a Vatikán valamint Bulányi közötti teológiai-egyházpolitikai viták eszkalálódása. Ettől függetlenül is, ebben az időszakban a Bokorban is jelentős változások történtek (erőszakellenes irodalom összegyűjtése, első katonaságmegtagadó jelentkezése, Kiszelyi Károly katolikus katonaságmegtagadó példája és fellépése). Mindezek nyomán született meg az áttörés: Merza József megtagadta a katonai szolgálatot. Példáját még 30 Bokorhoz tartozó katonaköteles férfi követte. A honvédelmi kötelezettség által előírtaknak azonban ennél sokkal több Bokorbeli férfi és nő nem tett eleget. Évtizedeken keresztül folytatott sokirányú hadsereg-ellenes felfogásuknak és tevékenységüknek is köszönhetően részük volt az (erőszakmentes) rendszerváltásban és az azt követő, különböző erőszakellenes civil szerveződésekben, valamint a polgári szolgálat bevezetésében és az általános hadkötelezettség megszűnésében.

*****

KIRÁLY IGNÁCZ

TESTVÉRBARÁTAIM!

Hálát adok a mennyei Atyának, hogy a Piarista és a Bokor nagycsalád együtt emlékezik és ünnepel most az Eucharishtiában. Gyurka bácsink nagyon pap, piarista és tanár volt. Egyszer beszélgettünk arról is vele, hogy nem a tanári sajátosság egyike-e az, hogy a görög metanoia (tudatátalakítás) fogalmát emelte ki és nem a Jézushoz anyanyelvileg közelebb álló tesuwah (hazatérés, visszatérés) szavát. Azzal bújti ki a kérdés alól, hogy „nagyjából ugyanaz a kettő. Piarista volt olyannyira, hogy mikor 1973-ban életem nagy döntésében öröklődtem, akkor ő a lelkivezető kihez is küldött további beszélgetésre, mint piarista rendtársához, Kállai Emil atyához. A most együtt ünneplő két nagy családból én a Bokorhoz

tartozom, és így magunkról szólok, de nem csak magunknak.

Három sajátosságunkat szeretném kiemelni, az égő és el nem égő csipkebokrot ábrázoló bokor-logónkra emlékeztetve.

1./ A Bokor feltűnő jelenség. Olyan sajátosságaink vannak, melyekkel erősen különbözünk más mozgalmaktól. Oly korban született a Bokor, mikor kimondott IGEN mellett, melyet a történeti Jézus személyére és ügyére mondtunk, sokirányú NEM-et is kellett mondanunk. A nyolcvanas évek elején többször jártunk Lékai bíborosnál, melyek egyikén azt mondta: „Maguk annyira hangsúlyozzák a szeretetet, hogy az már eretnkség.” Azt mondtuk, lelke rajta és nem hallgattunk rá. Inkább hallgattunk a piarista Sík Sándorra, aki ennek ellenkezőjét mondta: „Szent, aki hősiesség fokon gyakorolja a szeretetet.”

Pisztráng természetűek vagyunk. Ez nem dicsőség, nem érdem, ez a mi sorsunk. Szemben úszunk az árral. A jézusi elköteleződés szükségképpen az ettől idegen, az ezzel szemben álló dolgokkal szembe állít bennünket is. Hogy jól értsétek amit gondolok, két nagy embert idézek. Az egyik a négy és fél éves Fanni unokám: „Anya, ha te azt mondom nem, akkor DE!” Közismertebb a másik nagy ember, Babits Mihály, aki az írástudók dolgairól elmélkedve írta: „Mert semmi vagy, ha nem vagy ellenállás!” Ellenállás, nem magáért az ellenállásért, hanem a valakinek, valaminek való elköteleződés következményeként. Pisztráng természetünk másik eleme, hogy törekszünk a tiszta forrás felé. Ezért kiemelt szellemi életre törekszünk, igyekeztünk ismerni és megvitatni Jézus üzenetének jobb megértését szolgáló szakirodalmakat. Ez is feltűnő egy olyan egyházi közegben, melyben a fizetett teológusok és a papság dolga a teológia ismerete és a kinyilatkoztatás magyarázata.

2./ A Bokor kapcsolatokra épülő jelenség. Jelen szorgalmi évünket a kapcsolat jegyében éltük és éljük. Személyes testvérbarátságainkban élünk, ez a mi erőnk. Akkor is így van ez, ha hihetetlen sokféleség a mi jellemzőnk. Gyurka bácsi olyannak akart nevelni bennünket, hogy tanítványból tanítókká legyünk, vezetetelekből kisközösségi vezetőkké váljunk. Karmester képző volt ez. Nagyon meg is szenvedte, mikor egy-egy fontos kérdésben nem tudtunk össz-bokros szinten egységes eredményre jutni. Karmestereket nevelt és karmesterekből szeretett volna kórust csinálni. Nem ment. Ezért is erősödött fel a mi belső kapcsolataink két fontos szempontja, az érvelés és az ima. Egymásra figyelő érvelés és az Istenre figyelő ima a titka annak, hogy sokféleségünk ellenére testvérbaráti kapcsolatainkban tudjunk élni.

Egy pap ismerősöm rám kérdezett: „Hallom, te bulányista vagy, Bulányi követője.” Tisztáztuk, hogy a Bokor nem Bulányi követője, hanem Jézusé. Mi pedig

Bulányi atya mellett állóak vagyunk. Mellette állóak... Hogy világos legyen mit értek ezen, mondok egy példát. Az ötvenes években a román kultúrpolitika azzal akarta megölni a romániai magyar irodalmat, hogy az akkori fejét, Tamási Áront damnatio memoriae-ra ítélte: sem tőle, sem róla nem jelenhetett meg semmi. Le akarták fejezni a magyar szellemi életet.

Jött azonban Sütő András és később néhány társa, akik nem követői voltak Tamásinak, hanem mellé álló társai. Elkezdték megismertetni Tamási Áront, ahol és ahogyan lehetett. Amilyen mértékben terjedt a róla szóló ismeret, olyan mértékben kezdett olvadni a jég Tamási körül. Az is tény, hogy ő sem érthette meg a jég teljes felolvadását... Legyen ez üzenet és feladat számunkra: a piarista és a Bokor nagycsalád számára Gyurka bácsi személyére vonatkozóan.

Külső kapcsolatainkat illetően legyen világos mindenki számára a mi törekvésünk: elvétel nélkül és elveinkből adódóan szeretnénk kezdet fogni mindenkivel. Elveink megvallásának határozottsága reméljük, nem tévesztődik össze a góg bűnével.

3./ A Bokor küldetését jelent. Egy olyan világban, ahol rendre előkerülnek az erőszak megnyilvánulásai, vagy annak veszélyei, ott a hitvallásunk kifejezése kötelesség. Napjaink halálbüntetését, katonaságot és bevándorlást érintő hullámzásában ki kellett fejeznünk, ha csak három bővített mondatban is, a mi jézusra figyelő szemléletünket, mely szerint mi csak az erőszakmentes megoldásokban reménykedünk.

Egy olyan világban, ahol a pénzügyi hatalmak rabizolgarohanásba sodorják az embereket, a gazdagokat a holnap elbizonytalanításával, a szegényt a közüzemi kiszolgáltatottságukkal, ott hitvallást kell tennünk arról, hogy Jézus Istene adásban szerető Isten. Tudjuk, hogy szegények mindig lesznek körülöttünk, de azt is valljuk, hogy az élet ránk eső kis zugában az adásainknak működni kell. Nem csupán kiemelkedő időszakban (pl. most Kárpátalja), hanem a mindennapjainkban, minden éveinkben. Létkérdés ez a tettekben megnyilvánuló adásunk, mert ez teszi hitelessé a szeretetről szóló szavainkat.

Egy olyan világban, mely arra torzult, hogy az egyszemélyes és önző rendszerekre törekszik az emberek hatékonyabb kiszolgálása érdekében, nekünk hitvallást kell tennünk a jézusi szolgálat mellett. tesszük ezt a családra, nagy családra kimondott IGEN-ünkkel. De tesszük ezt a kisközösségek egybe-szeretésének szolgálatával is. Amikor a pénzügyi és pénzzel kényszerített környezetben egymás és környezetünk szolgálatára törekszünk, ez bokros küldetésünk teljesítése.

Mindannyian tudjuk, hogy eszményeinket sajnos nem tudjuk eszményien teljesíteni. Legyen ez biztatás arra, hogy a szerénység erényét gyakoroljuk. Legyen ez biztatás arra, hogy bűnbánatra építsük további fejlődésünket.

Befejezésül egy emléket idézek fel egyik soproni Bokor Nagy Táborunkról. Gyurka bácsi belém karolt és mondta: „Közel négyszáz ember van itt. Valami nagyon mélyet, valami nagyon komolyat kell itt mondani.” Most azt válaszolom: Drága Gyurka bácsi, néha az is kell, hogy szívéből szóljon az ember. Amen.

(Náczi, 2015 június 6)

*****

GERLÓCZY FERENC

EMLÉKNAP...

Június 6-án, a Bokor Közösséget megalapító Bulányi György halálának ötödik évfordulóján a Dunaparti Piarista Kápolnában egész napos megemlékezést tartanak – őróla, az „alapító atyáról”, aki egyes Bokortagok szerint most bizonyára forog a sírjában: miért neki, a halottnak s nem az általa éppen hetven évvel ezelőtt, 1945-ben létrehozott Bokor Közösségnek szentelnek emléknapot?! Miért nem inkább azt a kérdést firtatják, merre tart az egyre heterogénebb összetételű kisközöségi mozgalom, amely már nemegyszer módosította önmeghatározását? S vajon tudnak-e követendő példát mutatni mások számára a Bulányi-tanítványok, akik itt, ezen a földön keresik Isten országát?

„A Bokornak nem kell vezető, mert Jézus a mi vezetőnk” – így tartotta Bulányi György, aki karizmatikus személyiségének minden tekintélyével haláláig megkérdőjelezhetetlen egyszemélyi vezetője volt közösségének. Halála után az elárvult tanítványok szerették volna, ha találnak valakit, aki a Bulányi által hagyott űrt be tudta volna tölteni.

Nevek is közszájon forogtak, köztük például a katonai szolgálatot 1979-ben megtagadó Merza Józsefé; az egykor jó papnak készült, mégis inkább jó papává lett, 16 gyermekes Király Ignácé vagy a katolikus egyházból 1996-ban eretnekként kiközösített teológus és bibliafordító Gromon Andrásé. De az egyszemélyi vezetés ötletét, amint felvetették, nyomban el is vetették.

„Most lépett életbe, amire nevelődtünk” – céloz Király Ignác arra, hogy a Bokor voltaképpen mindig idegenkedett az egyszemélyi vezetéstől, s ezt az idegenkedést korábban csak az alapító atya tekintélye tudta felülírni. Az ő halála óta azonban a közösségben szorongás tapasztalható azzal kapcsolatban, vajon nem esik-e szét a Bokor, ha nem fogja össze senki. Ez a szorongás még akkor is erős, ha közben mindenki tudja: a Bokor már csak azért sem eshet szét, mivel hetven, egymástól számtalan dologban különböző, mégis organikus kapcsolatban lévő kisközösségből áll, s a Bokort a legbiztosabban mindig is ezek – a bokrok – tartották egyben.

„Számomra Jézus az etalon – mondta Bulányi –, neki eszébe se jutott volna olyasmi, mint Péter apostolnak, hogy fogjon egy slaugot, és egyetlen nap alatt háromezer embert megkereszteljen Jeruzsálemben, hanem

beírta azzal, hogy 12 fiút elbolondított az apjától és az anyjától. Kisközösségben gondolkodott, tanítványaiával bokrot hozott létre.” Azt, hogy hány tagja van a közösségnek, nem tartják nyilván, ám ki lehet következtetni. Ha hetven kisközösség van egyenként 10-14 taggal, akkor hozzávetőleg 70-szer 12, vagyis 840 lehet a tagok száma, de ez csupán a mag, mely köré legalább két nagyobb kör vonható: a Bokor tagjaival személyi kapcsolatokat ápolók, de kisközösség-alapításig nem jutók párezres táborán át a szimpatizánsok több tízezres köréig.

A Bokorban felvevő és leadó kisközösséghez lehet tartozni. Ha valaki tanítvány egy felvevő közösségben, és érez magában elég energiát és elhivatottságot az apostolkodáshoz, vagyis kisközösségek szervezéséhez, akkor létrehoz egy leadó közösséget, ahol ő már tanító lesz. A gyakorlat szerint a bokrok csak kivételes esetekben számolnak többet 15 főnél. A katolikus egyházban a kisközösségek jelentősége a huszadik század közepén nőtt meg; először az ötvenes években Dél-Amerikában, később Észak-Amerikában és Európában. Annál is nagyobb lendülettel, mivel a népegyházi és tömegegyházi modellek csődöt mondtak. 1975-ben egyedül Brazíliában vagy 40 ezer bázisközösség működött. De az egyik legelső fecske mindenképpen a Bokor volt.

Bulányi 1945-ben Debrecenben megismerkedett a horváth jezsuita Pater Kolakoviccsal, vagyis Sjepan Tomislav Pogaljennel, aki meggyőzte őt arról, hogy a kommunisták alatt az egyház csak kisközösségekben maradhat fenn. A 26 éves piarista pap nagy elánnal belevágott a szervezésbe. Mozgalmának tagjait szimplán bulányistáknak hívták, s csupán a hetvenes évektől kezdtek általánosan használni önmeghatározásra a kívülről rájuk aggatott címkét: hogy bokrok volnának ők, sohasem fák; kicsik, sohasem nagyok. Az elnevezés minde mellett a mózesi égő csipkebokorra is utalni kívánt, amely örökké ég, és soha nem hamvad el.

A kisközösségek szervezését a pártállam 1952-ben államellenes összeesküvésnek nyilvánította, és Bulányi Györgyöt a „demokratikus államrend megdöntésére irányuló tevékenység” vádjával életfogytig lani börtönbüntetésre ítélte. 1956-ban kis időre szabadon engedték, majd újra börtönbe vetették, ahonnan végül 1960-ban, amnesztiával szabadult. A hetvenes évek derekától, a Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet után a kisközösségek szervezését a hatalomnak már el kellett tűrnie, ezért a Bokort más úton próbálták ellehetetleníteni.

1982-ben történt Bulányi második elítélése, amikor a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia eltiltotta őt a magyarországi templomokban való nyilvános misézéstől, vagyis olyan szankcióval büntette, amelyet – szemben például a kiközösítéssel vagy a felfüggesztéssel – a katolikus kánonjog nem ismert, amiért is Bulányi meg volt róla győződve, hogy a kommunista államhatalommal mindenben kollaboráló egyház csupán végrehajtotta azt a büntetést, amelyről valójában az állam dön-

tött. (Rehabilitálására 1997-ben a Vatikán kezdeményezésére került sor: a Hittani Kongregáció, bár tanításait tévesnek, veszélyesnek és félrevezetőnek ítélte, bennük eretnekséget nem talált. Ennek ellenére Bulányi 13 évvel később bekövetkezett haláláig persona non grata maradt a katolikus egyház fősodra számára.)

A szélesebb közvélemény akkor ismerte meg Bulányi és a Bokor nevét, amikor 1979-ben Merza József 47 éves matematikust, négygyermekes családapát 19 napos tartalékos továbbképzésre behívták katonának, ám ő megtagadta a katonai szolgálatot. Őt követve 1989-ig, az alternatív sorkatonai szolgálat bevezetéséig még 24 Bokor-tag tagadta meg a katonáskodást. Legtöbbjüket hároméves fogházbüntetésre ítélték. 1979 és 1989 között Magyarországon összesen 758 ember tagadta meg a sorkatonai szolgálatot, közülük 700 jehovista volt – mégis a bulányisták váltak botránykővé. Vajon miért? Mert a Bokor rendszeresen nyilatkozott a szamizdat Beszélőnek, a Szabad Európa Rádióknak, a külföldi sajtónak – vagyis használta a médiát.

A rendszerváltás óta a Bokor élete nem lett könnyebb. Igaz, bevezették az alternatív katonai szolgálatot, a szamizdatos megjelenések után folyóiratok alakultak (Érted Vagyok, Koinónia), beindult a könyvkiadás stb., de a magyar gazdaság válsága, a társadalom súlyos megosztottsága és erkölcsi romlása a Bokor tagjait azóta is frusztrálja. A tagság nem nő, Magyarországon a népesség sem (kivéve a Bokor családait, ahol az átlagos gyerekszám 3,6). Szellemi orientációjukat tekintve a közösség tagjai egykor túlnyomórészt katolikusok voltak, nem véletlenül definiálták közösségüket „katolikus bázisközösségi mozgalomként”.

Ma „katolikus” helyett inkább „katolikus gyökérűt” mondanak, s általában „jézusi tájékozódású erkölcsi megújulási mozgalomként” határozzák meg magukat, amelyhez mindenféle politikai, vallási és egyéb elkötelezettségű emberek tartozhatnak. Király Ignác szerint ma négy meghatározó irányzat van a közösségben: az „ortodox bokristák”, az „ezoterikusok hívei”, a „buddhista lelkesítettek”, valamint az „átlagtesók”. Igaz, ebben nincs semmi rendkívüli, a Bokor felekezeti szempontból mindig is megengedte a legnagyobb sokszínűséget, a buddhizmustól az ateizmusig.

Tagjait mindig önálló gondolkodásra és autonóm cselekvésre nevelte, és sosem tiltotta, hogy a tagok akármely, sőt akárhány felekezethez tartozzanak – ezért sem válhatott például a Bokor az évek során önálló felekezetté. Az öt éve halott Bulányi szerint: „Ötezer tévedhetetlen hitvallás van a világon, s az egyikhez tartozni kell. A Bokor számára a lényeg a jézusi üzenet. Az pedig bármelyik hitvallás mellett elszabotálható – vagy megvalósítható. Kicsinek kell lenni, szelídnek kell lenni, szolgálni kell a másikat, osztozni kell.”

Ez azt is jelenti, hogy a Bokor kereszténysége is csak abban az esetben biztos, ha e szón nem Krisztushitet, hanem Jézus-követést értünk. Ezért nevezte el a Bulányi atya és a Bokor közösség című 1996-os német

nyelvű disszertációjában Máté-Tóth András teológus – a görög akolouthin (követni) szóból – „akolutulógiának” a Bokor teológiáját.

A Jézus-követés – ez derül ki a KIO-ból, az alapító atya Keressétek Isten Országát! című fő művéből is – mindössze három dolgot jelent: adni kell, szolgálni kell, és el kell vetni minden erőszakot. Ezenkívül elég, ha betartjuk az erkölcsi alapszabályt: „Amit szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük.” Bulányi szerint ezt korszerűbben úgy lehet mondani: „Akarjatok kivétel nélkül minden embert odaültetni az élet asztalához.”

*****

KIRÁLY IGNÁCZ

EMLÉKNAP

ELMÉLKEDÉSNEK ÁLCÁZOTT KÖSZÖNET

Visszatekintek. Érdekes mozgalom vagyunk. Sajátosan működő testvérbaráti körök alkotják Bokrunkat. Itt van Gyurka bácsira emlékező ünnepünk: valakik öszszedugják fejüket és sok hónappal ezelőtt elhatározzák, hogy kellene valamit rendezni az 5. évfordulóra. Tudják, hogy a Bokorban egyik szokott jelenség, ha valakinek ragyogó ötlete van, azt rendre fel is kérjük annak kivitelezésére. Tudták ezt az összehajló emberek és megspórolták egy véleményezési és felkérési kört: maguk rendeződtek kivitelező munkacsoporttá, szervező bizottsággá. Amint gondolták, úgy is tettek: elkezdtek tervezni, megvitatni, felelős gazdákat találni a feladathoz. Bokros és nem bokros arcok vonulhattak szemek előtt, hogy ki mit szólna, ha ez és így lenne.

Hogyan jelenjék meg Gyurka bácsi radikalizmusa és ugyanakkor tagadhatatlanul meglévő, Egyházat megújítani akaró elkötelezettsége? Hogyan szóljon mindezekről életműve a Bokor, mely a legsajátosabb eltéréseket mutatja nézetben, módszertanban, kivitelezésben? Nem lehetséges, hogy úgy működjön az ember, hogy mindenkinek vágyai, elvárásai szerint járjon el. Egyéniségek vagyunk, annak minden áldásával és visel-nivalójával. Szervezőbizottságunk a maga belső dialógusának eredményeként rakosgatta az emlékünnap tégláit. Esetenként megkísérelt tágabb körű véleményezések megmutatták, hogy bizony parttalan és már-már alig kezelhető vélemény áradat tette toporgóssá a szervezés hősies munkálkodását. Tudjuk mi, hogy bizony a toporgásban is le lehet sántulni. Amint a meggondolatlan rohangálásban is. Nem kevés határozottság és bölcsesség kell ahhoz, hogy a lesántulás veszélyei helyett gyümölcsöző szervezői döntések és előbbre lépések szülessenek. Csoda történt. Vajúdtak a hegyek és hegy született. Nem egerke.

Hetven éve is született valami. Négy-öt magyar és egy horvát jezsuita összehajolt. Csoportjuk meghatározó személyisége a mi Gyurka bácsink. Indult egy

dombocska, kezdetben nagyreményű egyházi támogatással. A frontemberek, élükön Gyurka bácsival, odahelyezték teljes önmagukat. Egyházi méltóságok óvatos áldásukkal figyelték a kisközösségi dombocskák születését. A nagy kertben a magukat felelős gazdákként értelmezők külső nyomás és belső félelem hatására vakondtúrásnak minősítették a dombocskákat és kineveztek gereblyező embereket, hogy rend legyen a kertben, az egyházban is, és a magyar ugaron is. Inkább kell elegyengetni a nem kívánatos dombocskákat, mintsem, hogy az egész katolikus kertet ledőzerolja az ateista bulldózer.

Hetven éve. Akkor indult, majd szünetelt vagy tíz évig. Valami belső erő azonban megtörte ezt a halotti csendet jelentő évtizedet. Újra indult a dombocska emelkedése, pedig a gereblyék és gereblyezők felettébb munkálkodtak. Hiába, mert ami belső erőforrásból indul és működik, azt külső parancsra nem lehet egykönnyen elegyengetni. Ahhoz meg kell tagadtatni a belső parancsot és ez maga a halál, az Isten Országá halála minimum azokban, akik feladják, eladják jézusi álmaikat. A dombocska azonban ártó gereblyézések hatására még jobban növekedett, mintha a pusztítás szándéka művelés áldásává vált volna. Dombocskából bokrocska nőtt, bokrocskából Bokor terebélyesedett. Tagjaiból számosan összemosolyogtunk a mostani emlékünnepen. A létezés és a remény mutatkozott meg és hatotta át a piarista légtér: zsongás és figyelés, gondolat és vallomás tették fárasztóan nagyszerűvé ezt a nagyszombatot.

A szervezői druk, a bizonytalan elemek miatti aggodás csak a szolgálattevőkben lehetett, a testvérbarátok ezt nem nagyon érzékelhették. Utólag legalább jó tudatosítanom, hogy sok óra, nap, ütköztetés és beletörődés, csalódás és pénzráfordítás... meg még ki tudja mi minden egyengette ünneppé június 6.-át. Az Isten Országá nagyon is rajtunk fordul. Azokon, akik mernek kigondolni, hajlandók beleállni és felgyűrnek az ing ujját. Mi, a gyümölcs élvezői utólag okos észrevételekkel kritikát is gyakorlunk, meg köszönetet is szoktunk mondani. Ez a fejlődésünk megszokott menete. A KAPCSOLAT évében, hogyan lehetne személyesen átölelni a Jézusért, Gyurka bácsi emlékéért, a Bokor megerősítéséért munkálkodó szervezőket, a részvállalásaikban helytállókat...

A záró mise végén, kézfogásunkkal személyessé tett himnuszunkkal talán ezt is ki akartuk fejezni...

KOVÁCS LÁSZLÓ

TESTVÉREIM!

Gyurka testvérünk halála előtti nap, késő este (éjjel) néhányan a szobájában voltunk. Ő egy elektromos gyógy-fotelágyban ült, amit távirányítóval lehetett működtetni: előre és hátra...

Valaki tanította őt: „előre – hátra”, „előre – hátra”, és figyelmeztette: előre nem biztonságos, mert arcra lehet bukni... Talán egy negyed órát küzdött, hogy begyakorolja: „előre – hátra”, „előre – hátra”, „előre nem biztonságos”... Majd leállt... Talán arra gondolt, ezt neki nem kell tanulnia. Elbúcsúzott tőlünk külön-külön: Menjetek! Isten veletek! Mindez öt éve történt... Azóta sem felejttem... „Előre – hátra”, „előre – hátra”, „előre nem biztonságos”... Igen, előre nem biztonságos, mert – bocsánat a szóért – pofára lehet esni... Ezt ő igazán tudta és élete során megtapasztalta. Mindvégig vállalta!

Most mi ezt a napot nem arra szántuk, hogy megtanuljunk, amit úgyis tudunk, hogy előre menni nem biztonságos; nem is azért, hogy maradjunk ott, ahol vagyunk; vagy netán a biztonságos hátraarcot válasszuk.

Hanem azért vagyunk itt Bulányi Györgyre emlékezve, hogy követve Őt, ne adjuk föl az irányt, folytassuk akkor is, ha nem biztonságos! Ez a mai nap nemcsak emléknapp, nemcsak hálanap Gyurkáért és a többi vele együtt az „fenti csoportba” költözött testvérekért, hanem Lélekünnep is egyben: a Hamvazószerdán kezdett Lélekváró elmélkedéseink befejező napja számunkra. Emlékezés arra, hogy a tanítványok a Mester halála után várták az erőt a Magasból. Várták és megkapták az Igazság Lelkét, az Erősség Lelkét, a Bátorság Lelkét.

Istenem! Add meg nekünk, mindnyájunknak, hogy ezen a napon hatalmasat tudjunk lélegezni a Te Lelkedből; erőt méríteni Testvérünk és Testvéreink példájából, hogy új erőre kapva folytassuk Jézus radikális Útját, a Bokor Útját előre, és ne hátra.

Előre akkor is, ha sokak szerint nem biztonságos, ha veszélyes, mert tudjuk, hogy kockázat és elszántság nélkül nem követhetjük az eretneknek kikiáltott és kivégzett Mesterünk Útját, amely egyedül vezet a Célba, az Isten Országának megvalósulásához.

INCZÉDY PÉTER

MIRŐL MI JUT AZ ESZEMBE

2015. JÚNIUS ELEJÉN, A FÜGEBOKOR KÖRNYÉKÉN

Már megint a fügebokor – mondhatják, akiknek volt türelmük követni, mikor, miről mi jutott az eszembe. Gyurka bácsi évfordulás emléknapijáról, vagy idős barátom távozásáról illene most szólnom és már megint a fügebokorra figyelek. Bálint Bátyámról írtam megemlékezést, Gyurka bácsi emléknapijáról pedig sokan írtak és ez a fügebokor is végtére Gyurka bácsi egyik élő hagyatéka. A „másikat”, a szellemit is, mintha feltűnni látnám az Egyház vezetésében. Még ha most csupán a váci püspök szavai, tettei nyomán.

Maradva a fügebokornál, az ígéretesen szép természettel kecsegtető bokor levelein hámozgatásokra, hernyóürülékes fonadékokra lettem figyelmes. Aki ismeri a füge levelét – nem azt a Paradicsom-kerti bünbeesés utánit – bizony tudja, milyen bőrszerű vastag, nem hernyó foga alá való. Mégis valaki lelegette róluk az epidermiszt s fehér pókhálós fonalak maradéka jelezte az egykori lakójának nyomait. Volt köztük még lakott levél is. Szépen behajtva, mint egy levélmappa, éppen hogy kikandikált közülük a fehér bábfészek széle.

Kibontva pedig ott nyújtózkodott benne a sárga alapszínen fekete pettyes hernyó. A levélmoly lárvája.

Elküldtem gyorsan a Budapesti Corvinus Egyetem Rovartani Tanszékére a képeket meghatározásra s villámpostán jött is a válasz. Íme:

Nagyon jó helyen laksz, mert ki sem kell menned a kertből és ilyen csemegét találsz, mint a ligeti levélmoly (Choreutis nemorana) hernyója. Néhány évvel ezelőtt észlelték Baranyában a mecseki szubmediterrán régióban, majd itt Budapest térségében is megjelent. Én sajnos csak a kárképével, igaz sokkal súlyosabbal, mint amit küldtél, találkoztam. Lárvét, imágót nem tudtam nevelni. Ez az első nemzedéke, majd még egy lesz károsítási időszak augusztusban. Valamikor júliusban rajzanak a lepkék. Mindenesetre a képeidet engedelmeddel az archívumba elmentem.

dr. Pénzes Béla

egyetemi tanár, Növényorvos MSc szakvezető

*Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Kar
Rovartani Tanszék*

Hát szó, ami szó – nekem inkább a fügelekvár a csemege, mint a moly. No de itt a város közepén? Környéken sincs párja ennek a bokornak. Egyetlen magyarázat rá a felmelegedés, az utóbbi évek mediterrán telei, no meg a június első napjaiban mérhető 30°C meleg lehet. Ráadásul itt északon – mert a váci kertünkben terpeszkedő fügebokron leltem rá – ami talán mégsem szubmediterrán övezet és még ki sem várta júliusi meleg napokat. A felmelegedés hozta magával. És a tőke szabad áramlása. Amivel együtt áramlik a sok kártevő és kórokozó is. Ahogy mondani szokták lábhoz tett fegyverrel szemléljük ezt az áramlást. Sem természetes ellenségei nincsenek – mert azok nem mindig jönnek e kártevővel együtt – és sokszor vegyi fegyverzetünk sem segíthet ebben a küzdelemben. Majd a génpuska, azaz a géntechnológia megoldja – hallom a biztatást. A fügeültetvényekben. Igen, jól olvasták – génpuska az, amivel a növény génállományába lövik be a módosulatót, esetenként a rovarölő hatóanyag termelésre serkentő génszcaszt, ahogy a tudósok mondják DNS szekvenciát.

És akkor valamennyi sejt majd inszekticidet is készít a lakmározók ellen. Molyölő kukoricánk már régóta van. Igaz itthon tilos a termesztése, csak a fogyasztása nem. GM puliszkát akadálytalanul ehét mindenki. Ráadásul sokszor nem is tudhat róla, hogy génpiszkáltat kanalaz. Abbahagyom, mielőtt eltévednék a DNS kettős-spirál csigalépcsőjén. Inkább elmesélek egy biztató történetet a kéményépítő mesterrel történt találkozásomról. Történt ugyanis, hogy tavaly télen elkezdett fuldokolni a cserépkályhánk. Fele füstöt a konyhába engedte ki, csak másik fele távozott a kéményen. Egy idő után konyhánk a néprajzi lexikonokból ismert egykori füstös konyha képét öltötte magára. Szép kormos rajzolatokkal díszítette a mennyezetet. Festésre készülve tenni kellett valamit. És most jön a visszacsatolás – ahogy manapság mondják – a következőket mondta a fiatal kályhás, kéményes mester: Hallom, nem friss fával tüzelnek, hanem egy-két évig hagyják száradni. Ez a tűzifa azonban már nem olyan, mint amilyennel a nagypapa fűtött. A fák is dohá-

nyoznak – asszimilálnak s lélegeznek, szóltam közbe – és ebből a mindenféle vegyszerrel, gázzal szennyezett levegőből építik a testüket. Amikor elégeti a kályhájában, ezek az anyagok kátrányszerűen felrakódnak a kémény falára és beszűkítik azt. Csökken a huzatja, így a füstből jut a tüztérbe s a konyhába is. Időnként alaposan ki kell takarítani a kéményt, különösen a kályha csatlakozásoknál s ahol el van tolva a kivezető nyílása. Ez a levegő már nem olyan, mint amit a nagyapánk szippantott be.

Legutóbb kinn hagytam az evezőlapátom a vízparton – folytatta – és eleredt az eső. Reggel, amikor a lapát kanalából kiöntöttem a vizet ott maradt a foltja, mintha felmarta volna a festéket. A savas eső – tettem hozzá tudálékosan. Lám a klímaváltozás – amiről most annyit beszélnek, cikkeznek a kéménybélésre is hat. A fák tüdejére – levelére – a miénkre is. Hogy mi volt a biztató ebben a történetben? A fiatal mester gondolkodása. Többet ér, mint számos phd. tanulmány s civilforum látszat összefogása a támogatásokért.

De erről már majd legközelebb merengünk.

*„Légy olyan, mint a madár,
mely alól, ha kívágnák a fát,
nem zuhan le,
hanem még magasabbra repül.”*

Prohászka Ottokár

DRAGOMÁN GYÖRGY

AZ ÁTKELÉS

(ZÓNA – Az Élesdi Művésztelep elmúlt öt éve)

Itt állsz a határ előtt, készülsz az átkelésre.
Van pár dolog, amit nem árt, ha tudsz előtte.
Láthatod, ez a határ nem olyan, mint a többi.
Nem is rendes határ.

Van itt minden, vascölöpök, betonoszlopok, villanypóznák, közöttük hol drótháló, hol vassodrony, hol szögesdrót, hol ruhaszárító kötél, egyes szakaszokon deszkapalánk, máshol omladozó téglakerítés, betonfal, láncok, kábelek. Hosszú részeken csak csíkban kiszórt fehér krétapor, sorba rakott kavicsok, kövek, tégladarabok, aszfaltrögök jelölik. Van, ahol az egész csak egy földbe karcolt vonal.

Mindegy is, hogy miből van, a lényeg, hogy két részre ossza a világot, hogy elválassza az *itt*-et az *ott*-tól.

Arra kell, hogy tudd, hogy átlépted.

Arra kell, hogy tudd, mikor kell összeszedned a bátorságod.

Sok mindent hallottál arról, hogy mi van a határon túl, van aki azt mondja, csupa rossz, van, aki azt, csupa jó, van aki azt, hogy félelmetes és nevetséges dolgok keverednek ott egymással, minden kiszámíthatatlan, semmi se olyan, mint az innenső oldalon.

Attól félsz, az átkelés meg fog változtatni. Akik átmentek, mind megváltoztak.

Mégis át akarsz menni, mert kíváncsi vagy.

Amikor átérsz majd a túloldalra, azt várod majd, hogy egy csapásra minden megváltozzon. Azt hiszed, hogy attól, hogy odaát vagy, megváltozik a fű színe, megváltozik az ég, megváltozik a föld. Azt várod, hogy egy csapásra minden más lesz, úgy, mintha elválták volna a valóságot, úgy, mintha egyik valóságból a másikba léptél volna át, mintha egy csapásra átkerültél volna az egyik létezésből a másik létezésbe.

Nem ez történik.

Állsz majd a túloldalon, teszel pár lépést, körbefordulsz, visszanézel a határ túlsó oldalára, fel az égre, le a földre, azt hiszed, hogy nem is történt semmi változás, minden ugyanolyan maradt, ugyanolyan ízű a levegő, ugyanúgy fúj a szél, ugyanúgy hullámszik a fű. A pocsolják tükrében ugyanúgy tükröződik vissza az ég üressége. Azt hiszed, hogy még mindig ugyanott vagy, nem érted, hogy minek a határ, mint ahogy azt sem, hogy minek a határa. Végül újra elszánod magad, hátat fordítasz a határnak, leszegett fejjel, sietős léteklével nekiindulsz megint. Egy darabig hallod, hogy a szél az oszlopoknak csapdossa a dróthálót, megzörgeti a madzagokra fűzött üres konzervdobozokat, de többé már nem nézel vissza, mész tovább.

Minden, amit látsz, ismerősnek tűnik, annyira, hogy határozottan azt érzed, jártál már itt. Ez a meggyőződésed minden lépéssel erősödik: egyszer már álltál ezen a

dombháton, egyszer már lenéztél innen a völgybe, egyszer már végigjöttél ezen az ösvényen, egyszer már látad ezt az ég felé nyúló nagy fekete fát, egyszer már rátértél a töredezett aszfalttal borított útra, egyszer már elmentél ezek mellett az épületek mellett, egyszer már belestél a bedeszkázott ablakok résein, egyszer már látad ezeket a szétdobált tárgyakat.

Közben pedig tudod, hogy igazából még egyszer se, soha. Amit érzel, az emlékezés délibábja, nyugtalanító viszketős érzés, a fantomfájdalmat képzeled ilyennek. Olyan, mintha figyelne valaki, mintha te figyelnél valakit, akit pedig nem is látsz, olyan, mintha folytonosan mozgást érzékelnél a szemed sarkából, de sosem lennél képes arra, hogy elég gyorsan kapd oda a fejed ahhoz, hogy meglásd, mi is az. Szédülni kezdesz, de nem forog veled a világ, inkább valahogy körülötted fordul el, kiránt a valóságból, azt érzed, hogy itt vagy és nem vagy itt, és ettől mintha a valóság is megváltozott volna körülötted, mintha nem lenne többé azonos önmagával.

Mész előre, és azt érzed, hogy egy hajszálrepedés keletkezett a világ szövetén, nem is egy, hanem megszámlálhatatlanul sok, a repedések vonzzák a kezed, mint az ablakkereten a felhólyagzott festék rései, jó érzés lenne odanyúlni, befeszíteni alá a körmöd, lehántani a fa korhadó felületéről, hagyni, hogy széttörjön az ujjaid között és a földre pörögjön.

Elképzeled az érzést, látod is a tenyereden a lehántott festékdarabot, éppen csak a színét nem tudod meghatározni, nem fehér és nem szürke és nem fekete és nem átlátszó, darabokra török a tenyereden, homokká foszlik, vékony örvénylő spirálokba fonódva ömlik át az ujjaid között, a szédülés a föld felé ránt, mintha megbotlanál, majdnem elesel, belekapaszkodsz valamibe, de nem tudod, hogy mi az, mintha elvesztették volna a nevüket a tárgyak, mintha mindent elfelejtettél volna, mintha nem volna neve többé semminek.

Azért sem állsz meg, botladozva lépkedsz tovább, előre és felfele, mintha ködben járnál, vagy név nélküli sűrű szürkességben, mintha örökre eltévedtél volna, úgy mész előre, előre és felfele. Semmit sem tudsz, vagyis csak azt tudod, a semmit, és azt is tudod, hogy ez az igazi határ, ha át akarsz jutni a túloldalra, akkor most nem szabad megállnod, mert akkor tényleg itt maradsz örökre, nyelv nélkül, önmagad nélkül, minden nélkül.

Vakon botorkálva mész tovább. Nem tudod mennyi ideig tart, mintha az idő is megszűnt volna. Nem vagy ott, sehol se vagy, mert nincs hol lenned.

A lényeg, hogy ne állj meg. Ha elég sokáig mész, akkor átérsz majd. Hirtelen fogsz visszakapni mindent. Megint ott leszel, és nem csak te, minden más is, és semmi sem olyan lesz mint amilyen volt, de hogy pontosan milyen, azt csak akkor tudod meg, ha már odaértél. Akkor majd állj meg, és nézz körül újra.

*Élesdi Művésztelep megnyitó szövege – 2013. január 31., 10:57
in: ALFÖLD 2014. május*

URBÁN JÓZSEF,

IDEGEN? KÉRDÉS

Buta, mint egy kérdőív – tartja a mondás.

Miért buta minden kérdőív? Azt hiszem, azért, mert árnyalatok nélküli, leszűkítő, eleve bezár valamilyen vonatkozási rendszerbe. Talán az úgynevezett nyílt végű kérdések mentenek valamit a dolgon, de azok sem az igaziak.

Az igazán jó megoldás a kérdés keresésére irányul. Ahogy Slavoj Žižek mondja:

"[...Ph]ilosophy can provide answers, but it can do something which maybe is even more important, [...]. As important as providing answers and a condition for it, maybe even the condition, is to ask the right question."

"A filozófia képes válaszokkal előállni, de tud másvalamit is, ami talán még ennél is fontosabb. [...] Fontos ugyan válaszokat adni és megteremteni ehhez a feltételeket, de talán az igazi feltétel az, hogy a megfelelő kérdést tegyük fel."

Aki kérdez, az kéri is valamire a másikat. Kéri arra, hogy lássa valamilyen módon a világot. A kérdés láttat, feltételeket teremt, keretez. Irányítja a szemet és a látást.

A kérdőív azért buta, mert nem tud erről, illetve mert nem hajlandó tudomást venni erről. Csak megy előre a maga által kitaposott úton. A kérdőív esetében nemcsak nem lehet a sorok között olvasni, válaszolni sem lehet a sorok között: nem kíváncsi az így születő meglátásokra.

Nem mindegy, hogy mit kérdezőnk egymástól. Nem mindegy, hogy mit kérünk egymástól.

A jó kérdés megváltó erejű.

Engem rosszra visz a bevándorlással kapcsolatos kérdőív. A saját korlátaimmal szembesülök, amikor elolvasom. Belőlem rosszat hoz ki, a bennem levő rosszat mozgósítja. Amikor olvasom, minden kérdés egyértelmű választ sugall, a bennem lévő félelmeket és kirekesztő ösztönöket hívja elő. Nem tudok nem válaszolni rá, és nem tudok másként válaszolni rá.

Rossz az, aki rosszra gondol? Oké, értem. Gyónás előtt lelki tükröt veszek a kezembe. Azzal is a rosszat keresem magamban, de nem azért, hogy a rossz bennem maradjon, én meg a rosszban.

A konzultációs kérdőív is mondja nekem azt: „Ez vagy te.” De úgy mondja – én csak így tudom hallani –, hogy azt is mondja: „Ennyi vagy. Ennél többre nem futja.”

Szeretnék nem ez lenni. Hogyan tudnék nem ez lenni? Ez a kérdés, ez a lehetőség itt nincs.

Ez a kérdőív nemcsak buta. Ez a kérdőív valami más is. Bénító, mérgező, keserítő. A saját keserűségemmel áraszt el. De ettől nem jobb: igazán ezért rossz.

Nem mindegy, hogy mit kérdezőnk, mit kérünk egymástól.

Amikor a feltámadott Jézus fölkeresi bezárkózó, ellenségeket látó barátait, ezzel a szóval fordul hozzájuk: „Békesség, ne féljete!”

Ne félj! Nem azt mondja ezzel, hogy gyomláld ki magadból a félelem érzését, hanem azt, hogy ne engedj a félelem visszahúzó erejének. Ne higgy annak, amit a félelem sugall! Ne a félelmed szerint láss!

Egy másik evangéliumi jelenetben (Máté evangéliuma 8. fejezet), ahol már szinte a föltámadott erejét elővételezve tesz csodát Jézus, ezt mondja az ijedt tanítványoknak a csónakban, mielőtt lecsendesítené a tengert: „Mit féltek, kicsinyhitűek?”

Jézus kérdez. Költői kérdés ez? Nem igazán. A jelenetben ugyan nehéz elképzelni, hogy beszélgetés alakulhat ki, hiszen közvetlen életveszélyben vannak, Jézus mégis vár valamilyen választ. Leginkább a szembesülést. Jézus is kér tehát a kérdésével. Azt kéri a riadt tanítványoktól, hogy nézzenek szembe a félelmükkel, és kérdőjelezzék meg.

Jézus elsőként nem az életveszélyt hártja el, hanem kérdez. Nem intézkedik, nem megoldja a helyzetet, hanem az új, a tágasabb látásra juttat el. „Mit féltek, kicsinyhitűek?” Talán a csoda éppen ez, nem pedig az, ami utána következik. Mielőtt a tenger nyugodttá válna, átalakulnak a tanítványok: látnak. A meghívásuk – a kérdésben foglalt meghívás – mindenestre erre szól.

A jó kérdés csodát tesz, mert felszabadít, látóvá tesz. Belül és belülről alakít át, és ezzel azt is mondja: több vagy, mint a félelem, jó van benned, képes vagy jó lenni és jót adni.

A Máté-evangéliumban van egy párhuzamos jelenet a 14. fejezetben, ahol Jézus nem együtt van a veszedelmes ellenszélbe kerülő tanítványokkal, hanem felkeresi őket, kívülről lép oda hozzájuk. A kétféle jézusi megszólítás – „Bízzatok, én vagyok, ne féljete!” és „Te kishitű, miért kételkedtél?” – itt egyazon történetben szerepel, amitől egybe kapcsolódnak a Jézussal együtt töltött idő emlékei és a Feltámadottal való találkozás tapasztalata. Figyelemre méltó, hogy a „megoldás” – a háborgó tenger lecsendesítése – itt is csak másodikként, később érkezik, és ezzel hangsúlytalanná válik. Nem a szél lecsendesítése, nem a félelmet okozó helyzet megváltoztatása áll a jelenet középpontjában, hanem az a változás, amelyet a Jézussal való találkozás okoz.

Jézus kívülről szólítja meg a tanítványokat. Ezzel a félelem helyéről, a csónakból kívültre, önmagához hívja őket. Nem egyszerű ez, mert egyrészt nem a nyugalomba hív – hiszen a háborgó tengeren keresztül kell megközelíteni, vagyis pontosan abba a közegbe belépve, amelynek háborgása a csónakot a félelem helyévé teszi – , másrészt a csónakból Jézus is idegennek, ismeretlennek, félelmetesnek látszik. A félelem miatt a tanítványok mindent, ami a csónakon kívül van, idegennek és fenyegetőnek látnak, Jézust is.

Jézus tehát a tágasságra hív – kívültre –, és ezzel együtt arra is, hogy többet lássanak, mint amit a félelem látni enged, de ez a többet látás egy idegen fel- és megismerésében áll, aki a csónakban ülő számára halálos fenyegetést jelentő közegben van.

Péter ezért mondja: „Uram, ha te vagy, parancsold meg, hogy odamenjek hozzád a vízre!” A meghívás – „Gyere!” – odaátra szól: Jézus kint van, az idegenben, ott, ahol a halásos veszély is.

A vízre járva átmenni oda nem csodaszerű mutatvány, hanem „odamenni hozzád”: vagyis találkozás Jézussal, akit Péter úgy érhet el, hogy belép a fenyegető közegbe, amelyről kiderül, hogy nemcsak Jézust, de a csónakból kilépő Pétert sem nyeli el.

A csónakból kilépni és átmenni oda nem felvilágosult nyitottság, hanem „odamenni hozzád”: vagyis találkozás Jézussal, aki Péter számára e nélkül a kilépés nélkül idegen és félelmetes marad.

A félelmet legyőzve átmenni oda nem hittedesítő program, hanem „odamenni hozzád”: vagyis találkozás az evangéliummal, találkozás az élő Jézussal, aki a halálon túl – de így a halálban – van, „örökké él leöltként” („semper vivit occisus”, „halálában lett örökkön élő áldozat” – ahogy a liturgia mondja a húsvéti praefatióban).

A Máté-evangéliumban ezt a jelenetet közvetlenül megelőzi a csodás kenyérszaporításé, amelynek kulcsmondata ez: „Ti adjatok nekik enni!” Jézus ezzel is valami hasonlóra hív: merni kockáztatni azt, amim van, ami vagyok; hinni, hogy van mit adnom, van bennem jó, van bennem élet, amelyet a halálos, idegen helyzetbe „beáldozva”, több leszek, a teljes életben részesülök.

Erre hívja Jézus Pétert és a többi tanítványt: ugyanarra a kilépésre, amely Jézus egész egzisztenciáját jellemzi; ugyanarra az önátadásra, amelyről Jézus élete is szól. Ez a kilépés, ez az önátadás nem megszünteti, hanem átformálja őket; nem mássá teszi, hanem igazi önmagukká. Ezt jelenti a Jézussal való találkozás; így lehet vele találkozni.

A Jézussal együtt töltött idő emlékei és a Feltámadottal való találkozás tapasztalata nem véletlenül vezetett oda, hogy a keresztények minden idegenben, minden jövevényben nem egyszerűen az evangelizálás „célszemélyét” látták, hanem azt az Áldott Idegent, akiben a több, a teljes étellel, a több, a teljes valósággal találkozhatnak.

Ebből a hozzáállásból – a félelem ellenére állandó kilépés és odalépés a fenyegetőnek megélt ismeretlenhez és idegenhez – aztán egy sajátos életmód alakult ki, amely a keresztényeket magukat is idegenné, otthontalanná tette mindenütt. A 3. században így mondta ezt a Diognétosz írt levél szerzője:

„Saját hazájukban laknak, de mégis jövevényekként; mindenben részt vesznek polgárokként, de mindent elviselnek, mint idegenek; bárhol, idegenben is otthon vannak, de minden haza idegen számukra” (V.2-5.).

Idegennek lenni minden hazában, értsük jól, nem a kívülmaradást, nem az elkülönülést, nem az elzárkózást, nem az elköteleződés elutasítását jelenti. Az „idegenség” ugyanis annak a tapasztalatától van, hogy a valóság mindig több, mint bármely rendszer vagy kultúra. És az „idegennek maradás” azt szolgálja, hogy újra meg újra

hatékony, éltető tanúságot tudjanak tenni arról, hogy az élet több, mint amit a halálfélelem látni enged belőle.

Evangelizálni eszerint nem más, mint meghívni, ki-hívni az embereket erre a kettős kalandra: hogy merjenek nyitottan, befogadásra készen kilépni, odalépni az idegenhez, és merjék felajánlani, kockáztatni a magukban levő jót, önmagukat mint táplálékot, önmagukat mint jót, hogy végérvényesen, örökre elidegeníthetetlenül igazi önmagukká váljanak.

Mit kérdez tőlünk Jézus ebben a helyzetben? Minket, akik riadtan állunk a bevándorlók tömege előtt, mire hív Jézus kérdése: „Mit féltek, kicsinyhitűek?”

Engem szembesít a félelmeimmel. Én ezt mondom Jézusnak:

Félek az idegenektől, félek a bevándorlóktól, félek a muszlimoktól. Nehéz kereszténynek lennem ebben a helyzetben, nehéz az evangélium szerint élnem. Nem nagyon megy. Nem tudok szegény lenni. Nem merem adni, ami az enyém, és ami vagyok. Nem tudok befogadó lenni. Félek, hogy ha jönnek ide Afrikából, Ázsiából, a Közel-Keletről, akkor elveszünk. Védekezni akarok. Harcra készülök. Támadva érzem magam. Szeretnék visszatámadni. Félek.

Jézus azt kérdezi tőlem: Van-e kedved bennük velem találkozni? Lehetne esetleg azzal kezdeni, hogy megismerem őket. Tudod, kik ezek, akik errefelé igyekeznek? Ismered ezeknek az embereknek a helyzetét? Ismered az iszlámot? Ha egy kicsit tanulnál, akkor talán nekibátorodnál, és valami igazán jó is kiszülhetne ebből az egészből. Gondoltál-e arra, hogy ők is tanulhatnak tőled? Van mit adnod nekik: nemcsak a javaidat, hanem a benned levő jót. Mit szölsz ahhoz, hogy szelíden, minél inkább védtelenné téve magadat beszélj nekik magadról és rólam? Van kedved velük találkozással velem találkozni?

Jézus kérdése engem arra hív, hogy lássak túl, és lépjek túl a félelmeimen; hogy higgyem el, a valóság több, mint amit a félelem látni enged belőle. Az élet több, mint amit a halálfélelem látni enged belőle.

Ez a félelemmentes helyzet – reálisabban: a félelem vezérelte bezárkózást állandóan visszautasító hozzáállás – nyit teret azután annak is, hogy ne bénultan, hanem okosan és leleménnyel keressem a megoldást. Olyan megoldást, amelyben tanulok, és amely így még jobban megerősít abban, hogy ne féljek, hanem merjek nyitott lenni, amikor az idegennek és ezért félelmetesnek megélt másikkal találkozom. Ebben biztosan fontos szerepe van annak, hogy lássam: azok, akik útra keltek a hazájukból, nem arctalan lények, hanem emberek, Jézus testvérei, a testvéreim, akikkel ezért van értelme találkoznom.

Mielőtt intézkednénk, mielőtt elhárítanánk a „veszélyt”, tágasságra van szükségünk, tudnunk kell látni.

Nem mindegy ezért, hogy mit kérdezzük egymástól. „Mit féltek, kicsinyhitűek?”

KISZELY KÁROLY

MEGVILÁGOSODÁS

A boldogság
a szegfűgomba illatában van,
a kakukkfűvirágban,
a madárhangokban,
a rigók félénk barátságában,
a méhzümmögésben,
a tücsökciripelésben,
a csöndes, langyos eső kopogásában,
az eső utáni tiszta, nedves levegő illatában,
az ázott föld szagában,
a sürgetés nélkül végzett munkánk fáradságában,
a folyóhőmpölygésben,
a folyóparti köveken napozó gyíkok látványában,
a gyerekrigók röpülni tanulásában,
egy friss vizű tó színében, illatában május elején,
a frissen kaszált fű illatában,
a sündisznó látványában,
a "csúnya" béka ékkő-szerű szemében,
a zengőlégy falánk, maszatoló virágporevésében,
Bach zenéjében,
szenedéllyel énekelt spirituálékban,
polinéz dalokban.

A boldogság abban van
ha egy dűnére fölsietve meglátjuk a tengert;
ha önfeledten szaladunk
(ami nem is olyan "önfeledt",
hiszen ilyenkor éljük át igazán önmagunkat);
ha futunk a tengerpart nedves homokján;
ha langyos nyári estén, hársfavirágzaskor
mélyeket lélegezve kóstolgatjuk a levegőt;
ha tudunk örülni az esőnek is, mert ráérünk;
ha mindig kialudhatjuk magunkat;
ha élvezettel tudjuk tenni azt, ami szükséges;
ha a madarak ébresztenek reggel;
ha kézenfogva sétálunk a kedvesünkkel a tóparton,
víz szélén gázolva nyári napsütésben;
ha kézenfogva sétálunk kisgyermekünkkel
a virágzó dombtetőn,
válaszolunk kérdéseire és együtt bogarászunk;
ha ködös októberi napok után
még langyosan-fényesen kisüt a nap,
és fölsétálunk a hegyre azzal akit szeretünk;
ha ünnep előestéjén fölnézünk az alkonyodó,
de még világos nyári égre, és meglátjuk a holdat;
ha nyáron úszástól lehülve a forró homokba ülünk;
ha legalább ketten örülünk annak, ami szép...

DRYP

BÚCSÚ NAGY BÁLINT PROFESSZORTÓL

1930-2015

Dr. Nagy Bálint egyetemi tanártól búcsúzom a Koinónia olvasói nevében is, hiszen több írását olvashattuk újságunk virtuális lapjain. Írásaival ugyan elsősorban a növényvédelmi szakmával és a vidékfejlesztéssel foglalkozó fórumokon találkozhattak az érdeklődő szakemberek, de olvasója s személyes ismerőse is volt Gyurka bácsinak. Sokat emlegette, a *Merre ne menjek* című könyvét, amit mindig magánál tartott még az autóban is és olvasgatta, ha várakoznia kellett, vagy ideje engedte. Azután elmondta, vagy leírta a belőle merített gondolatait. No de ki is volt Nagy Bálint? A fiatalabb és a szakmától távolabb serénykedő olvasók részére itt egy rövid életraj, egyik könyvének az „Állandósult költségvetési fekete lyuk (?) – vagy az Európai Unióhoz illeszkedő VIDÉKFEJLESZTÉS” (már a címe is sokat mondó) 2003-ban szinte szamizdatként kiadott munkája fülszövegéből: „Dr. Nagy Bálint 1930-ban született zsellércsaládban egy szabolcsi kis községben, Gacsályban. Iskoláit szülőfalujában, majd az Eszterházy Kertészeti Középsiskolában, később a Harkovi Dokucsájev Mezőgazdasági Egyetem Növényvédelmi fakultásán végezte. 1959-től a Földművelésügyi Minisztérium Növényvédelmi Szolgálatának igazgatója. Később az FM Növényvédelmi, majd Növényvédelmi és Agrokémiai Főosztályának vezetője egy negyedszázadon át.

Tudományos vizsgálattal 1960-tól foglalkozik. Elemzései alapján előbb bírálta, majd szembefordult a tekintélyuralmi hatalommal, ezért 1983-ban politikai okokkal lemondatták. A rendszerváltáskor megdöbbenve látta, hogy jórészt ugyanazok kerültek a gazdasági és hatalmi pozíciókba, akikkel már '78-tól szemben állt. Felháborodását kifejezve megírta az „...és mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma..” című könyvét. Véleménye, hogy a jelenlegi agrárpolitika odavezethet, hogy a zsellérséget ismételten kisemmizik.” – olvashatjuk a több mint 12 éve megjelent könyvének borítóján. Akár ma is írhatta volna.

Szakmai téziseit most nem idézném ide, helyette néhány fontos mondatát másolom ki könyvéből: „egyre többször ötlik emlékezetembe, szegény nagyapámnak egy sokszor elmondott intelme: „Fiam soha ne beszélj a holnapról addig, amíg nem tudod pontosan, hogy ma mi történt” Tőle tanultam gondolkodásom alaplódszerét is. Így tanított: Ha a világot igazából akarod ismerni, minden dolgot vetköztess az alaptulajdonságára. Ez mit jelent? – kérdeztem. Hát... például ha találkozol Madarassy nagyságossal, hajolj meg előtte – mert nem tehetsz mást – de közben lássad, hogy pucéran pont olyan, mint mi vagyunk.” Vagy az Életfa Emlékplakett átadásakor mondott szavai: „Túlkerültem minden izmus határán, és magasabb tudás szintjén, a paraszti gondolkodás konzervatív világnézetéhez visszaérkezve, egyetlen dolog vezérelt, annak a népnek a jóléte, amely engem „kiizzadott” és elküldött.”

Sokszor hallottam Tőle ennek tömör megfogalmazását: „**mindent a fajtámért tettem**” és mi sem hitelesíti jobban ezt a hitvalló mondatot, mint hogy ugyanolyan töretlen akarattal küzdött, sokszor mellőzött körülmények között is, nyugdíjazása után a vidék agráriumban élők sorsáért, és számos pályatársától eltérően nem vette ki részét az „eredeti tökefelhalmozás” meggazdagodásának kínálta lehetőségeiből sem. Május 18-án távozott közülünk. Búcsúzzunk Tőle kedves költője François Villon Ellentétek című költeményének az utolsó versszakával (Szabó Lőrinc fordítása)

„Semmit se bánok, s ami sose kellett,
Kínnal mégis csak olyat hajszolok;
Csalánnal a szeretet szava ver meg,
S ha igaz szólt, azt hiszem, ugratott;
Barátom, aki elhitesi, hogy
Hattyúk csapata a varjú-sereg;
Igazság és hazugság egyre megy,
És elhiszem, hogy segít, aki árt;
Mindent megőrzök s mindent feledek:
Befogad és kitalál a világ.”

**Legyen a föld békés nyughelye, amelyért életében
annyit áldozott!**

BULÁNYI GYÖRGY FÜVES KÖNYVE...

A kánont megállapító első századok nem ismerték még a hivatalból tévedhetetlen előljáró és a feltétlenül engedelmességre kötelező alattvaló kettősségét az egyházban. A nyilvános kritikát – amelyet a hatalomgyakorlók mindig készségesek gyalázkodásnak minősíteni –, tehát a páli magatartást nem látták ellentétben levőnek azzal, hogy Jézus Péterre bízta reá az egyházat. Azért nem látták ellentétben levőnek, mert úgy gondolták, hogy Jézus arra a Péterre bízta reá az egyházat, aki azt képviseli és cselekszi, amit Jézustól hallott és amit a Lélektől hall... A Lélektől, akire Jézus szőröstül-bőröstül rábízta az egyházat, tehát Péterestül, Tizenkettőstül és az utánuk érkező emberhalászosok, tehát Pált is. Pál sohasem ismert el az egyházban más tekintélyt, mint Jézus igazságának a tekintélyét. Nem ismert más tekintélyt, mint az igazság, az általa is megismerhető – ám csak tükör által és homályban megismerhető – igazság tekintélyét. Hiába érkezik Jeruzsálemből Korintusba akárki és akárkinek a nevében, Pál nem enged semmiféle emberi tekintélynek. „Isten buzgóságával buzgólkodom értetek... Ha pedig jön valaki közétek, és más Jézust hirdeti, mint akit mi hirdetünk, vagy más Lelket fogadtok el, nem azt, akit megkaptatok” (2Kor 11,4) – erre Pál nem hajlandó igent mondani. Nincs számára emberi tekintély, amely előtt hajlandó volna meghátrálni: „Azt gondolom, hogy semmivel nem vagyok jelentéktelenebb a fő-fő apostoloknál.” (2Kor 11,5.) Nem hátrál meg senki emberi személy előtt, hiába hoz az magával ajánlólevelet Jeruzsálemből. Ha van számára az egyházban tekintély, annak csak az az alapja, hogy mennyire hatékony benne a Krisztus: „Nem az az érdemes, aki magát ajánlhatja, hanem az, akit az Úr ajánl.” (2Kor 10,18.) Őt, Pált bizony ajánlja az Úr, mert ő szerezte meg a korintusiakat Jézusnak, nem pedig azok, akik jeruzsálemi ajánlólevelekkel el akarják téríteni a páli útról a korintusiakat (vö. 2Kor 10,12–17). Felháborodva írja tehát nekik: „Tinektek kellett volna engem ajánlanotok. Mert semmivel sem állok hátrább a fő-fő apostoloknál” (2Kor 12,11).

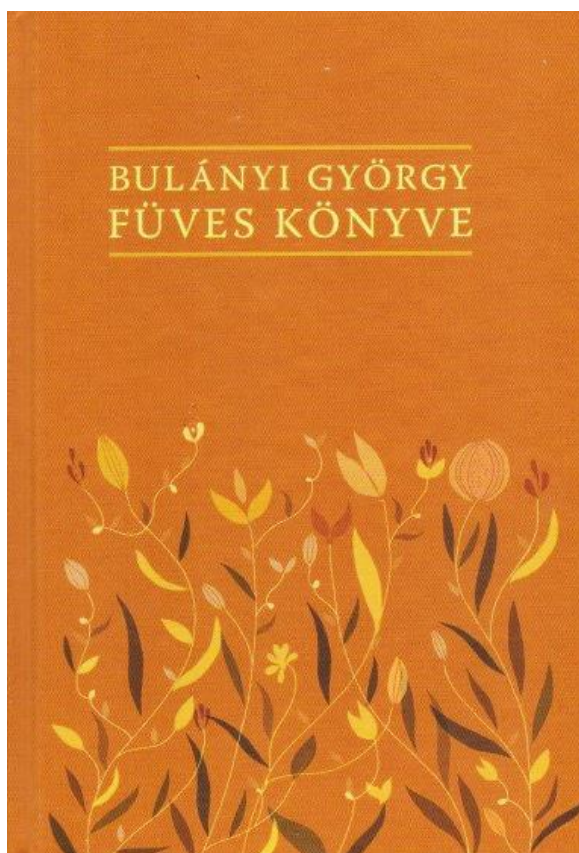
(Erény-e az engedelmisség?, 1982)

*****

Isten népének, Isten közösségeinek – az azokban működő Lélek s az állandóan változó-fejlődő és Istentől kapott fejlődő erejében – szent kötelessége interpretálni a mindenkorai kérdező ember számára a Szentírásban és Péter-nyilatkozatokban foglaltakat. Szent kötelessége újra és újra megállapítani, hogy – mindenkorai tudata, a Lélektől meghatározott tudata alapján – mi képviseli a

már megfogalmazott, meghatározott szövegekben lényegében módosíthatatlan isteni igazságot, s mi az, ami korszerűbb interpretálást igényel. A kérdező ember számára nincsenek, nem lehetnek végérvényesen lezárt válasz-rendszerek. Még a sokkal több tapasztalati alappal rendelkező természettudományokban sem lehetséges ez (a tegnap élenjáró könyvek mára salabakterrá lesznek). Hogyan volna ez lehetséges akkor, amikor a véges emberi értelem a számára teljességgel kimeríthetlent, az Istent, az Isten-képző embert és e kettő viszonyát kutatja? Az újra fogalmazhatás elvi szakrális befagyasztani akarása a teljes lehetetlenséget jelentené a kérdező ember, és így a Jézus ügye számára is.

(A Szentlélek működése az Egyházban, 1972)

A holnap egyháza már az elkötelezett emberek kis közösségeiben él. De ezek a kis közösségek csak ténylegesen elkötelezett emberek erejében tudják megünnepelni fennállásuknak ötödik vagy tizedik esztendejét; a tartalmatlannak bizonyuló kisközösség-játék kérés-életű. A továbbélő kisközösségek életét édesapák és édesanyák formálják, akiknek energiáit a kenyérkereset és a háztartás nem örli fel, akiknek marad a nap 24 órájából elegendő idő imádságra és tanulásra, jócselekedetekre és emberhalászásra, akiknek sok a fizetésük és észre tudják venni az éhezőket és a hazai rászorulókat, akiknek – egybefoglalva – van idő- és pénz-feleslegük, azaz energiájuk mindarra, ami nélkül a kisközösség csak játék. Csak játék, amit szíjjel sem kell szőrnia a vihar, anélkül is elsorvad, mire „felelős

felnőttek” leszünk..., mondjuk mire megszületik a második kisbaba.

(Lesz-e belőlünk valami? 1973)

*****

A Bokor úgy gondolja, hogy az egyházat Jézus indította útjára, s ennek az egyháznak a maga történelmi útján nincs más dolga, mint felzárkózni Jézushoz. Akkor is ezt gondolja, ha a hivatalos, a keresztény utat járók szemében az egyház egységét megbontónak minősül. ...

1945 után tisztában voltunk vele, hogy elkövetkezett a magyar egyház számára a vértanúság kora. Van is ennek a félszázadnak egyházunkban egy hitvallói-vértanúi, jézusi vonulata. A Bokron kívül is. Csak a körünkben dolgozóknak állítok itt emléket: Sándor István szaléziánus testvért felkötik 1952-ben, Czákó Imre egri egyházmegyei papot 1972-ben közlekedési baleset áldozatává teszik. A börtönviselték nevét nem sorolom fel, még kevésbé azokat, akiket a pártállam különféle módokon marginalizált társadalmunkban hűségükért Jézushoz. ...

A kisközösségek vitték tovább az egyház vértanúi-hitvallói, jézusi vonulatát. Ezt kellett Lékainak megsemmisítenie a kis lépések ellenében, az államhatalom parancsára. Kezdeti bizonytalankodások után, az 1979-ben kezdődő fegyverfogás-megtagadásunk után már tudja is, hogyan: el kell választani a Bokortól a többieket. Segít neki Miklós Imre. Poggi, a Szentszék utazó nagykövete 1981 tavaszán személyesen közli velem: az állam zöld utat engedélyez a kisközösségeknek, ha elállunk a fegyverfogás megtagadásától. Egyedül mi nem állunk el. De újabb börtönvállalásunkkal szabadabbá tesszük az egyház életét. Lékai büszkén hirdetheti, jóllehet korábban mindenféle kisközösséget fel kellett volna számolnia: Magyarországon is vannak kisközösségek. Jók, amelyek tisztelik az állam törvényeit, s engedelmeskednek a hierarchiának; s rosszak, amelyek nem tisztelik és nem engedelmeskednek, a Bulányi atyához tartozók. A Lékait támogatók püspökökké lesznek, a Bokorhoz tartozókat pedig kiszóráják a szemináriumokból.

(Mi fán teremnek a keresztény értékek?, 1998)

*****

Nem kötelező katolikusnak lenni, de aki katolikusnak vallja magát, annak hinnie és vallania kell, amit vallása tanít.

A napokban fogalmazta meg ezt a mondatot számomra a katolikus egyház egy elkötelezett és nem jelentéktelen tisztet betöltő papi személye. Valamikor még tanítványom is volt Jézusban. Érthető a tétele, bár az is nyilvánvaló, hogy – a „katolikus” a maga vallásával behelyettesítve – bizony elmondhatja a fenti mondatot

bármely más, keresztény vagy nem keresztény vallás képviselője is. Nem tudom – s ki tudja? –, mennyi vallás van a világon, keresztény meg nem keresztény. Így azt sem tudom, hány írásba foglalt, vagy – az írásbeliség fokára még el nem jutott népeknél – hány csak szójhagyományban élő hitvallást hirdetnek Bolygónkon. Mindenesetre hitvallások sokasága kívánja a bevezető mondatban említett felzárkózást a potenciálisan mintegy hatmilliárdnyi hívőtől. Ha volna e hitvallásokból mondjuk ötezer, akkor adva van édes mindannyiunk számára ötezer ilyen „kell”! A hitvallások ötezer egymástól különböző állítássorára vonatkozik ez a „kell” – lényegében ugyanazon tárgyban. Istenről, valamint Isten és ember kapcsolatáról készült többé-kevésbé különböző válaszok valamelyikéhez kell ragaszkodnunk, ha tagja akarunk lenni valamelyik vallási közösségnek. Bizony kell, hacsak nem akarunk érdeklődésünk ellenére vallási közösségen kívül, azaz a vallás szempontjából társtalanul maradni. ...

Nem kötelező katolikusnak lennem? Jó. Lehetek – mondod – buddhista is, vagy mohamedán. Nekem nem jó. Nem, mert katolikus a kultúrám. Ez a vallási anyanyelvem. Ennek szimbólumait, képeit, muzsikáját, szövegeit, kifejezésvilágát szoktam meg gyerekkorom óta. Itt vagyok otthon. Otthonomban miért nem gondolhatom, amit gondolok? Elűztök?

Hova menjek? Másutt is azt mondják majd, amit itt: „Nem kötelező a hitünkön lenned, de ha itt akarsz maradni, akkor azt kell gondolnod, amit itt kell gondolni. Írd tehát alá: Mindezeket hűségesen megígérem...” s a többi. De hát nem tudom megígérni. Képtelen vagyok rá. Nem tudok mást gondolni, mint amit gondolok. „Ne gondold a fehér elefántra!” Megpróbálok... és csak nem sikerül. Hesseged el magadtól a hitellenes gondolatokat! Ez sem sikerül. Minél jobban akarnám, annál kevésbé. De nem is akarom elhessegetni. Nem, mert ezek az én gondolataim. S a gondolataim nélkül nem akarok élni, nem is tudok. Azok nélkül már nem is lennék az, aki vagyok. Tegnap még azt gondoltam, amit gondoltam. Történt azonban közben velem valami, s ma már mást gondolok. Értsétek meg, nem akarok sem hallgatni, sem hazudni! Beszélni akarok arról, amit gondolok! Beszélni olyanokkal, akiket érdekel a témám; az, ami számomra a legfontosabb. Az, hogy milyen is az Isten! Olyanokkal akarok beszélni, akiket érdekel az is, hogy én mit gondolok, s akikre kíváncsi vagyok, hogy ők mit gondolnak. Nem brosrát felmondani tudásukra vagyok kíváncsi. Nincs számomra hely nálatok? Ha nálatok akarok maradni, kötelező azt gondolnom, amit megszabtok, hogy gondolhatok? Miért kell életem végéig felmondanom a leckét, ha megtanultam azt már fiatalságomban, de Istentől gondolkodó lénynek teremtve – túljutottam azon. Nem azért, mert elfelejtettem a leckét. Továbbgondoltam.

(Nem kötelező katolikusnak lenni, 1998)

Tapasztalják, lehet becsületesnek lenni templomba járás nélkül is, s nem tapasztalják, hogy a vallásosakat az Isten megsegíti. Nem hiszik el, hogy templomba kell járniok ahhoz, hogy gondoskodjanak családjukról, teljesítsék munkaviszonyukat, vagy akár hogy forradalmat csináljanak. Ezen a helyzeten mit sem segít, ha megállapítjuk a tisztességes, a feladatoknak élő emberről, hogy „anonim keresztény”. Az sem, ha kijelentjük, hogy aki „jó mérnök, az már jó keresztény is”. Marad a helyzet ugyanaz. Ha pedig a vallási közönyt, amely miatt tegnap még hajlamosak voltunk kétségbeesni, ma a Krisztus-esemény szükségképpen szekularizációs következményeként magyarázzuk, ezzel csak bevalljuk programtalanságunkat. A betegség lázrőzsáit a kicsattanó egészség pírkaként értelmezni, mire jó? Csak önáltatásra. Könyörtelenül objektív helyzetfelmérés az első követelmény, ha csinálni is akarunk valamit azzal, amit ránk bízta. Például így: egyházközségem területén él 1200 16 és 50 év közötti katolikusként megkeresztelt férfi; ebből vasárnap templomba jár 8, heti áldozó 1, teológiával foglalkozik 0. Ha felsejlik bennünk, hogy évek óta saját temetési menetünket asszisztáljuk csak, ha mégoly buzgón szolgáltatjuk is ki a szentségeket a „hit-hűség” feltételét nem teljesítőeknek, akkor indulhatunk meg a kibontakozás felé. De hogyan?

Fel kell tennünk magunkban egy kérdést: Lehetséges, hogy az Isten azért testesült meg, hogy elmondjon nekünk egy tanítást, amely „eladhatatlan”? Amíg hiszünk az Isten Fiában, addig erre nem mondhatunk igent. De hát – ha nem számítjuk a templomok törzsközségét: az öregasszonyokat és az éretlen gyerekeket – tény, hogy eladhatatlan. Az ellentmondás legvalószínűbb feloldása ez: nem azt áruljuk, amit ránk bízta. A keresztény tanítást egyszer, az indulás századaiban, már sikerült „eladni”. Mégpedig államhatalmi támogatás nélkül, sőt, államhatalmi üldözés ellenére is. Ebből pedig következhetik, hogy tanításunknak nem feltétlenül arrafelé kell alakulnia, amerre a „világ” ösztökél bennünket; tudniillik, hogy jólfésülten beleilleszkedjünk abba. Baj van a keresztény tudat tárgyában. Elsődlegesen tehát nem abban, hogy nem vagyunk szentek. Isten Jézusban az ember számára fogalmazta meg mondanivalóját. S ez az ember ma érdektelen az iránt, amit mondani tudunk neki. Témáinknak nincs polgárjoga társadalmunkban: nem illik róla beszélni.

Vissza kellene szerezni a témánk polgárjogát; hogy lehesse beszélni róla. De hogyan? Hiszen unják a szövegeinket. Nem unjuk magunk is? Hisz-e a tudatalattink is abban, ami a tudatunkban él? A keresztény tudat megújulására van szükség. Jézus beköszöntő szava: METANOIETE! Így fordítjuk: Tartsatok bűnbánatot! Pedig elsődleges jelentése más. Ez: Alakítsátok át gondolkodásotokat! Nem is tudunk „jézusi bűnbánatot” tartani, amíg tudatunkat oda nem alakítjuk Jézus tudatához.

(*Hiába húzzuk a harangot, 2001*)

A „Bulányi-szindrómába” pusztul bele a Bokor – figyelmezteti a Bokrot egyik testvérünk. Tudniillik abba a skizofréniámba, hogy együtt akarok érezni azokkal, akik Jézust emlegetik, s közben a „trónra” figyelnek. Arra, mert e szövetséges nélkül nem tudják elgondolni az egyház fennmaradását... Mit akarsz velük? Hagyd a fenébe ezt a megalázó kuncsorgást! – hallom a Bokor balszárnyának hangját. Nem tudom abbahagyni. Mindig új reményem támad. Az elmúlt nyáron is.

Cserhádi püspök interjút adott a halála előtti hetekben az Osztrák Rádió- és Televízióknak: „A kommunista rendszer azt kívánta a püspököktől, hogy tegyenek intézkedéseket a Bulányi-mozgalom ellen... Cserhádi a Bulányi ellen indított ‘egyházi pert’ is szerencsétlennek tartotta. A kihallgatás során Bulányit ‘személyében szörnyű módon megtámadták’ és ‘valami gyalázatos módon meg akarták semmisíteni’... Bulányi minden vádat visszautasított, kivéve azt, hogy a katonai szolgálat ügyében nyilatkozata nem követte a püspöki konferencia nyilatkozatát... Hogyan lehet, hogy a konfliktust még mindig nem tisztázták, s hogy még ma is ‘egyházellenességgel’ vádolják a Bokor-mozgalmat? A hibákat ki kellene mondani és bevallani, ‘amíg ez nem történik meg, az egész egyházi lét nem hitelre méltó’... Ennek a következménye az is, hogy az egyház a társadalomban nem talál megértésre... Hogyan lenne képes az egyház megoldásokat kínálni társadalmi kérdésekre, ha nem képes rendbe tenni saját ügyeit?...”

A szöveget lehozta az osztrák katolikus hírügynökség, a Kathpress, a magyar katolikus közélet és médium pedig nem vesz tudomást a haldokló Cserhádi szavairól. Hogyan is lenne képes rá, ha egyszer nem „vonalban”, hanem lelkét megkönnyebbíteni akarón beszélt? Csak egy új folyóirat hozta le Cserhádi püspök szavait: a Bokor belső használatra szánt s a mintegy szamizdat-múltunkat, a Karácsonyi Ajándék-ot folytató teológiai folyóirata, a Koinónia.

(*Bokor-Jeruzsálem, 1998*)

*****

Mi 1936-ban érettségiztünk. Sohasem gondoltam diákkoromban arra, hogy nekem magyar nevem van, másoknak meg nem. A kultuszminiszterünk neve is gróf Klebelsberg Kuno volt, az esztergomi érseké pedig Csernoch János. Csak a kormányzó volt: Horthy, meg a miniszterelnök: gróf Bethlen. De ezek fölötté álltak a nemzettestnek: magyar nemesek, főnemesek voltak, és még reformátusok is. Püspökeinknek is legfeljebb akkor volt magyar nevük, ha véletlenül főnemeseknek születtek. Az én diákkoromban talán egyikük sem volt magyar nevű.

Boldog nemzetköziségben éltünk, s tüzes magyaroknak nevelődtünk az iskolánkban mindnyájan.

Ma már viszont tudom, hogy micsoda nemzetközi, kárpát-medencei kavalkád volt az osztályunk. 61-en irat-

koztunk be az I/a-ba, s nyolcadikra maradt belőle negyven vagy annyi sem. És nemcsak kibuktatták a tanárok a felesleget – a közeli Eötvös reálnak is jusson diák!, gondoltuk mi, akik nem buktunk ki –, az igazgató fel is vett közénk a nyolc év alatt néhány új fiút. Az osztály közel 40%-a kikeresztelkedett zsidó volt, az őskeresztények között pedig Bukovszky, Kovacsics, Leisztinger, Staudinger, Kaczián, Viczián, Zimburg... A tótokat, cseheket, lengyeleket, délszlávokat, oláhokat ki tudom ma már szűrni közülük. Még magyar nevű is akadt. Bordás, Gaál, Orbán és Posta, ezek alighanem mind nemesi ivadékok lehettek. A valamikori jobbágy-ságot képviselték: Kovács, Nagy, Szilvási, Tolnai meg magam. Mi voltunk az osztály legproletárabb rétege. Volt két reformátusunk is: Kalos és Kerekes. Miért írták őket ide szüleik, sohasem kérdeztük tőlük. Összesen 11 nem magyarított nevű érettségizett a negyvenből. Tanáraink: Friedrich, Fischl, Menczer, Kanszky, Wágner, Éder. Még magyar nevűek is akadtak köztük: Kövesi, Hatvani, Bátor, Bartha, s egy háromszéki székely: dr. Para Imre, a földrajztanárunk – Sep-siköröspatakról.

Osztálytársaim közül senki sem futott be politikai karriert '45 és '89 között. 1996-ban a 60 éves érettségi találkozóknak még megvolt. Öt évvel később, 2001-ben magam próbálkoztam összeszedni az osztályt, de üresen csengtek már a telefonok. Egyetlen barátom az osztályban egy cseh származék (alighanem a Bach-korszakban került ide) apától és zsidó származék anyától született színjeles tanuló, aki mellékesen még műkorcsolyázó Európa-bajnok is volt diákkorában. Zuglói volt, én meg mátyásföldi, s át-átbringáztunk egymáshoz – akkor még! – a réteken. Az aranymisémen még ott volt, s elolvasta életem főművét is.

Az érettségi utáni találkozókön baráti volt a levegő: nem zsidóztunk, nem kommunizáltunk le senkit. Utóbbi nem is volt közöttünk. Csak hősi halott, hadifogoly meg politikai fogoly – minden mennyiségben. Egyik osztálytársammal találkozom Rákosi '53-as, első bukása után a Gyűjtőben, amikor egy kis időre emberként bántak ott velünk, s beszélgethettünk is a sétán egymással.

- Ebben az országban nem lehet élni. Ha egyszer szabadulok, megyek akárhová a nagyvilágba, csak innen el – mondta szomorún, lemondón.

- Mért gondolod? – kérdeztem őt.

- Mert maholnap 40 éves vagyok, s eddig még csak tanultam meg tanultam, aztán katona meg hadifogoly voltam, most meg politikai fogoly vagyok... – Egy akkor költött versem egyik sorával válaszoltam neki:

- Korán öszült fejünket csokolja a szél...

Emberebb ember, magyarabb magyar! – ez volt a pozsonyi zsidó rabbi unokájából lett egyetemi tanár, korábban hittanárunk, ekkortájt megfogalmazott igéje.

(E fiúból pap lesz, akárki meglássa, 20)

A szélvihar imája

Jézus!

Amíg te nem jöttél,

én voltam a hatalmas és erős.

Uralkodtam a környezetemen:

a tengeren, az embereken, mindenem.

Nem volt hatalom,

amely megállíthatott volna.

Mindenki tisztelt és rettegett tőlem.

Nagyon jól megvolt a saját életem.

És aztán jöttél te,

és minden megváltozott.

Persze, tudtam én, hogy létezel,

még azt is láttam,

hogy a közelemben vagy.

Csak hogy aludtál.

Gondoltam,

nem lehetsz így hatással az életemre,

de tévedtem.

Nekem, akinek eddig senki nem parancsolt, meg kellett hajolnom akaratod előtt.

Melletted nem mehettem el úgy,

hogy ne változzak.

Te letörted büszkeségemet.

Ez fájó tapasztalat volt:

lecsendesedni a te szavadra.

Mégis valahogy

elégedettséggel tölt el ez a fájdalom.

Új dolgot tanultam:

megtaláltam az örömet a csendességben.

Köszönöm ezt neked!

Bár csak így történne minden

„széltestvérem” életében!

Ámen.

Évközi 12. vasárnap – B év – Mk 4,35-41 - IGÉZŐK

EMLÉKNAP – EMLÉKKÉPEK

(fotó: Csontos Barna)

